

Szent István Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet

A Szentendrei és Váci kistérség területi elemzése a Dunakanyar Natúrpark koncepció megalapozására

The regional overview of the Szentendre and Vác micro-regions aiming the
implementation of the Natúrpark concept

Készítette: Erdélyi Dániel, SZIE GTK MA. RKG
II. évf. nappali tagozat
Horváth Bálint, SZIE GTK MA RKG
II. évf. nappali tagozat
Konzulens: Dr. Nagy Henrietta, egyetemi docens
SZIE GTK RGVI
Áldorfai György, PhD hallgató, SZIE
GTK RGVI

OTDK Szekció, melynek formai előírásai alapján készült a pályamunka:
Agrártudományi szekció

Gödöllő, 2014

Tartalom

Bevezetés.....	2
1. A natúrpark koncepció, mint helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezés	3
1.1. A helyi gazdaságfejlesztés fogalmi lehatárolása	3
1.2. A Natúrpark koncepció.....	11
1.3. A Szentendrei és Váci mintaterület bemutatása	14
2. A Dunakanyar Natúrpark előtanulmány módszertana	17
2.1. Szentendre és Vác kérdőíves felmérése.....	17
2.2. A Szentendrei és Váci kistérség statisztikai vizsgálata	18
3. A Szentendrei és Váci kistérség komplex vizsgálata.....	24
3.1. Kérdőíves felmérés eredményei	24
3.2. A Területi Benchmarking analízis eredményei és a belőlük levonható következtetések.....	26
3.3. Következtetések és javaslatok	30
Összegzés	31
Felhasznált irodalom jegyzéke	32
Internetes forrás:	34
Mellékletek.....	34

Bevezetés

A TDK dolgozatunk célja, a Nyugati társadalmakban már elfogadott és szívesen alkalmazott, Natúrpark koncepció bemutatása a Dunakanyar térségére. Kutatásunk kezdeti lépéseként a Váci és a Szentendrei kistérség területi vizsgálatát tűztük ki. Személyes motivációnk abban rejlik, hogy korábban már részt vettünk az említett területi egység településeire vonatkozó területfejlesztési stratégia kialakításában és Natúrparkkal kapcsolatos kezdeményezések megvalósításában. Úgy véljük, hogy a Natúrpark koncepció megvalósulása kiváló alapul szolgálhatna a térségből mindeddig hiányzó helyi kooperáció megteremtésére, és egyben csökkentené a területi egyenlőtlenségeket.

Egy ilyen koncepció megvalósításához a területi alkalmasság felmérése szükséges, mely segítségével kimutathatóak a települések közötti kezelendő különbségek. A hosszú távú projekt első lépcsőfokaként pedig fontosnak tartottuk, hogy a kvalitatív felmérések előtt meghatározzuk azt a kvantitatív statisztikai módszert, mely segítségünkre lehet a háttérben húzódó okok feltárásában. A módszertani vizsgálat eredménye egy sajátos, általunk létrehozott analízis, mely bár merít más vizsgálatokból, lényegesen eltér azoktól. Lényege, hogy a megszokott, statikus állapotok elemzésén túlmutatva számol a vizsgálat időintervallumában mutatott fejlődési volumennel is. Ennek következtében amellet, hogy képet ad a jelenlegi területi különbségekről, azt is megmutatja, hogy az egyes települések mekkora utat jártak be a fejlettségüket tekintve.

A külső szemlélőként is látható és elemezhető adatbázisból kapott eredmények után ennél is továbbmegyünk és megpróbáljuk a saját tapasztalatainkat összeegyeztetni a helyi szereplők véleményével. Ehhez egy kérdőíves felmérés szolgál majd eszközzel, mely specifikusan a helyi gazdaságfejlesztési lehetőségek felmérésére alakítottunk ki. Ennek köszönhetően szeretnénk képet kapni arról, hogy a térségben élők, vállalkozók és az önkormányzati szereplők milyen fejlődési irányokban látnak potenciális kiugrási lehetőségeket és véleményük milyen mértékben egyezik. Jelen dolgozat tapasztalataival a Dunakanyar Natúrpark kezdeményezés létrehozásához szükséges, későbbi szakmai tanulmányoknak nyújtanánk kiindulási alapot.

1. A natúrpark koncepció, mint helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezés

„Azt mondjuk: a csodák világa lejárt. Azt mondjuk: nincsen Isten, és pusztá véletlenség szülte és kormányozza a világot. Bizony mondom: soha nem látódott még annyi csoda a világon, mint attól az időtől kezdve, amikor az emberi szem a természetre fordul.”

Gárdonyi Géza

1.1. A helyi gazdaságfejlesztés fogalmi lehatárolása

„A helyi gazdaságfejlesztés olyan, a helyi gazdaság életébe történő, külső és/vagy belső erőforrásokat hasznosító, tudatos beavatkozás, melynek kezdeményezője lehet külső szereplő is (pl.: kormányzat, EU, külföldi tőke), de a folyamat kulcsa mégis a helyi szereplők részvétele, akik vagy kezdeményezőként, vagy a külső fejlesztési elképzelés elfogadóiként, támogatóiként és alakítóiként lépnek fel.” (MEZEI, 2006a)

Bár a fentebb olvasható sorok megfelelő leírást nyújtanak a helyi gazdaságfejlesztés lényegi szerepéről, mindenekelőtt fontos tisztázni, hogy máig nincs általánosan elfogadott és egységes meghatározása a fogalomnak. Éppen ezért az elkövetkezendő fejezet célja sem az, hogy megpróbálja definiálni ezt a koncepciót, hanem hogy egy átfogó képet adjon róla és hangsúlyozza relevanciáját a kutatás tekintetében.

Általában a helyi gazdaságfejlesztésről

Fontos előrevetíteni, hogy a fejlesztés önmagában nem egy mennyiségi növekedést, hanem egy minőségi javulást jelent, melynek során a lakosság életszínvonalát vagyunk hivatottak növelni. Gazdaságfejlesztésről pedig akkor beszélhetünk, ha a beavatkozás a gazdaság folyamatainak irányán és a gazdasági változások mértékén változtat. Kiemelendő, hogy bár több regionális vagy településfejlesztési projektben megjelenő kifejezésről van szó és beszélhetünk átfedésről is ezen kifejezésekkel, mégis külön fogalomként kezeljük őket. A meghatározásnál vitára adhatnak okot olyan elemek is, mint a helyi szint lehatárolása, a különböző gazdaságfejlesztési módszerek kiválasztása, elindítói, támogatói és az igénybe vehető erőforrások (MEZEI, 2006a).

Különböző kutatások ezért a Wong által kialakított 3 dimenzió alapján különítik el a helyi gazdaságfejlesztés definícióit:

- ki a fejlesztés mozgatója, illetve milyen erőforrások szükségesek hozzá,
- milyen célok érdekében történik a beavatkozás,
- és a helyi gazdaságfejlesztés milyen területi dimenzióban történik? (WONG, 1996)

Az első dimenziót alapul véve arra a Syrett arra következtetésre jutott, hogy bár a helyi gazdaságfejlesztés külső impulzus útján is elindítható, a helyi gazdasági kezdeményezések csak a helyi szintről származhatnak. Alapja a munkahelyek teremtése és a gazdasági megújítása pedig nem kivitelezhető a vállalkozói szellem és az innovatív gondolkodás nélkül (SYRETT, 1995). Továbbá, fellelhetőek olyan megközelítések is, melyek a „bottom-up” és a „top-down” fejlesztési formákra hegyezik ki elméletüket. Az ezek szerint kijelölt két irány a központi hatáskör alá került fejlesztés és a helyi közösségi kezdeményezések által indított akciók. Ez utóbbi főként helyi erőforrások kihasználásával igyekszik helyben megtermelni a hasznat és szükségességére inkább az adott okot, hogy idővel maga a kormányzat is belátta, hogy a folyamatosan változó gazdasági körülményekre nem lehet mindenhol egységesen reagálni és a kialakuló problémák megoldásához rugalmas helyi ismeretekre és ott kialakított fejlesztésekre van szükség, hogy a terület megőrizze a versenyképességét (STÖHR, 2001).

A gazdaságfejlesztési célok tekintetében pedig mondhatni nagyobb egyhangúság figyelhető meg a más és más elméleteket kidolgozó szakemberek között. Bár akadtak, akik a helyi kultúrát részesítették előnyben és megpróbálták szociológiai tényezőkre kihegyezni véleményüket, mégis a legtöbben a munkahelyteremtést vélték a legfontosabb aspektusnak. Mindeközben a célok időbeli változása is megfigyelhető, hiszen a globalizációs trendeknek köszönhetően láthatóan az adott térség versenyképességének növelése került előtérbe a telephely-választási döntések tükrében. Így a külső befektetők bevonása helyett a már meglévő vállalkozások megtartása került előtérbe, s e mellett a támogatások ágazati és területi koncentrációja. A célkitűzések változása pedig magával hozta az eszközrendszer változását is, amely nem jelentett mást, mint hogy a közvetlen vállalati támogatásokat a közvetett gazdaságfejlesztési eszközök váltották fel. Ez hozza magával a külső gazdaságosság megjelenését, mely arra irányul, hogy egy-egy helyi gazdaságfejlesztési projekt alkalmával magát az egész települést próbálják meg vonzóvá tenni a vállalkozások számára (MEZEI, 2006a).

A területi dimenziót vizsgálva azzal kell kezdenünk, hogy meghatározzuk a „helyi” kifejezés kiterjedtségét. Alapvetően több látószöveget is szemügyre kell vennünk, hiszen a lokális szint lehatárolása olyan aspektusokat hordoz magában, mint a közigazgatási, történelmi háttér és földrajzi elhelyezkedés (LENGYEL, 2003). Ezen kívül azt is be kell látnunk, hogy a különböző kutatások szerzői a saját céljaiknak megfelelően mindig más területi egységet határoznak meg lokálisként. Az eddigi példák alapján 3 fő egység emelhető ki, mint a leggyakrabban előforduló, a lokális szinttel azonosított terület. Az első és egyben a legtöbbet emlegetett a regionális szint, melyet olyan sokszor használtak már ilyen vonatkozásban, hogy többen szinte ezzel is azonosítják. A második, szintén gyakran felmerülő mérték, mely egyben a legkisebb mérésre alkalmas egység a versenyképességi vizsgálatok során, a munkaerő-vonzáskörzet. Végül, főként az amerikai kutatások alkalmával megfigyelhető, hogy a városokat használják még a helyi szintű elemzésekhez, mely a világbank városok fejlesztéséről szóló projektjeinek köszönhető. Összegzésül elmondható, hogy a „helyi” kifejezés mindig is relatív marad és minden helyi gazdaságfejlesztési programnak ezen szint lehatárolásával kell kezdődnie. Miután ez megtörtént, csak akkor kezdetünk el a helyi szereplők bevonásáról és a felhasználható erőforrásokról beszélni (MEZEI, 2006a).

A helyi szint szerepe a gazdaságban

Manapság már nincs olyan térség, amely ne észlelné a globalizáció hatását és ne szembesülne nap, mint nap olyan folyamatokkal, amikre nem tud hatással lenni. Köszönhető ez a transznacionális vállalatok jelenlétének, melyek országhatárokon átívelő gazdasági tevékenysége a nemzetek feletti szervezetek megerősödését hozta magával. Ez viszont nem jelenti egyúttal a nemzet alatti szintek gyengülését, sőt kimutatható, hogy a globalizációs hatás mellett a másik fő gazdasági térformáló erővel az úgynevezett „lokalizáció” bír (LENGYEL – RECHNITZER, 2004). Ennek lényege, hogy a nemzeti szint napjainkra elvesztette a közvetítő szerepét, a lokális térségek közvetlenebbül csatlakoznak a globális történésekhez. Az egyik legfőbb érv a helyi szint továbbra is nyilvánvaló fontosságára nem más, mint hogy még a már említett transznacionális vállalatok működésénél is megfigyelhető, hogy a hosszú távú versenyelőnyeik nem csak egy bizonyos országból, de jóval inkább egy kisebb területi egységből eredeztethetőek (PORTER, 1990).

Gondolhatunk itt a helyi infrastruktúrára, a képzett munkaerőre, az erőforrásokra, de még a versenytársakra is. Mindemellett bár a nagyvállalatok jelentős részt vállalnak a GDP megtermeléséből, mégis a foglalkoztatást tekintve helyi szinten a kis- és középvállalkozások

(a továbbiakban KKV-k) kötik le a dolgozók nagy részét. Ezen a vonalon tovább menve a KKV-król általában elmondható, hogy helyi tulajdonban vannak és az endogén erőforrásokból előállított termékek helyben kerülnek értékesítésre, tehát az előző fejezetben említett vállalati versenyképesség irányán maradv a lokális látásmódnak kiemelt szerep tulajdonítható. Megfigyelhető továbbá, hogy a térbeli elhelyezkedést alapul véve az egymáshoz közelebb található gazdasági szereplők egymás közt sokkal aktívabbnak mondható gazdasági kapcsolatokat alakítanak ki és erősebb kötődnek a másikkhoz. Az legfontosabb aspektusa a helyi tervezésnek pedig nem más, mint hogy a különböző területi egységeken különböző problémák merülhetnek fel, melyekre a globális sablonok nem feltétlenül húzhatóak rá. Az egyik térségben sikerrel alkalmazott módszerek könnyen lehet, hogy egy másikban már nem a várt hatást fogják elérni (BAJMÓCY, 2011).

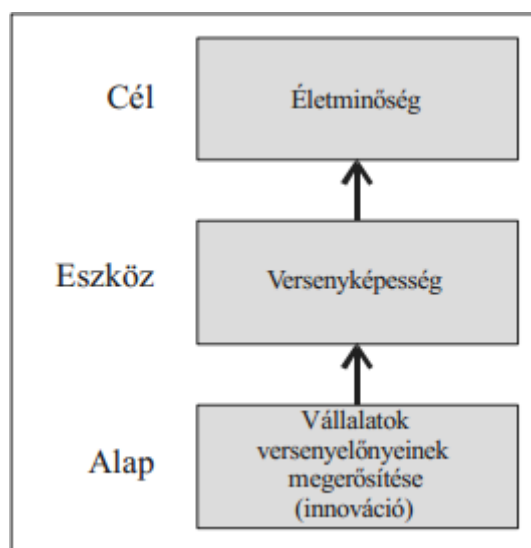
Továbbá nem csak azt érdemes hangsúlyozni, hogy a mai globális berendezkedés közepette miért fontos a helyi szint szem előtt tartása, hanem találhatunk példákat olyan esetekre is, amikor kifejezetten a folyamatok „lokalizására” van szükség. Kiváló példa az ilyen helyzetekre a gazdasági függőség kiküszöbölése, mely egyre nagyobb mértékben van jelen napjainkban. Ez nem jelent mást, mint a túlzott függést a világpiaci trendektől, ami abból következik, hogy sok helyi térség a transznacionális vállalatok jelenlétére helyezi a hangsúlyt. A megoldás persze nem egy zárt gazdaság kialakítása, ahol kizárólag a helyi erőforrások kihasználására törekszünk, de mindenképpen szükség van az ilyen folyamatokra is. Ezt észlelve már a világ több táján is megfigyelhetőek a globalizációt ellensúlyozó folyamatok, amik főként az alapellátás lokális megszervezésére irányulnak. Amerikában például több helyi kezdeményezés jött létre ennek a szellemében az élelmiszerellátás tekintetében, Ausztriában pedig az energiaellátás biztosítása érdekében. Többek között pedig olyan szempontok is felmerülnek, mint hogy a globális problémák megoldása sok helyzetben helyi szinten található meg. Vehetjük itt alapul az élelmiszeripart is, ahol a fogyasztó és termelő közötti kommunikáció elengedhetetlen, egy globális folyamatban viszont ez igen nehezen valósul meg. A kettejük közötti távolság csökkentése tehát segítené mind a folyamatokba történő beleszólást és a szállítás elmaradásával a környezeti terhelés csökkentésére is lehetőséget adna (BAJMÓCY, 2011).

A versenyképesség és a helyi gazdaságfejlesztés kapcsolata

„A területi versenyképesség a térségek képessége relatíve magas jövedelem és relatíve magas foglalkoztatottsági szint tartós létrehozására, miközben ki vannak téve a globális versenynek.” (LENGYEL, 2000)

Mint azt a versenyképesség fogalma is mutatja, a helyi gazdaság sikeressége nem fejezhető ki mindössze egy olyan mutatóval, mint a GDP, de mindenképpen magas foglalkoztatottsági szintnek is kell hozzá járulnia, ami jelzi, hogy a lakosság széles köre fér hozzá ehhez a megtermelt értékhez. Ehhez a témakörhöz tartozik a Világbank helyi gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos meghatározása, miszerint ez egy olyan folyamat, melynek célja az adott térség gazdasági teljesítményének és az ott élők életminőségének javítása. Továbbá keretein belül a köz-, a vállalkozói- és a civil szféra együttesen munkálkodik a kedvezőbb feltételek megteremtésén a gazdasági növekedéshez és a foglalkoztatáshoz (SWINBURN, 2006). Ezen a vonalon továbbhaladva érzékelhető, hogy a két meghatározás mennyire közelít egymáshoz, és hogy a végső cél az életminőség javítása, melyhez a gazdasági fejlődésen keresztül vezet az út. Tagadhatatlan viszont, hogy ez a koncepció hordoz magában hiányosságokat is. Többek között nem definiálja pontosan a lakosok életminőségét, így nem is világít rá arra a fontos szempontra, hogy a gazdasági növekedést csak addig a pontig kell növelni, ameddig az még hozzájárul az életkörülmények javulásához is. Ezek után nem számol azzal a ponttal sem, ahol a gazdasági növekedés és a foglalkoztatás egymás útjába ütközik. Ez pedig onnan ered, hogy idővel a hatékony termelés érdekében egy adott vállalat újabb technikákat honosít meg, melynek következménye sokszor az emberek elbocsátása. Szóval a vállalat versenyképessége egyértelműen nő, de a foglalkoztatás egyúttal csökken (BAJMÓCY, 2011). A versenyképességet alapul vevő megközelítés tehát igen egyszerűen abból indul ki, hogy a helyi életminőség javításához a versenyképesség fokozásán keresztül vezet az út, melyhez a helyben működő vállalatok tevékenysége járul hozzá. Ezt a folyamatot írja le az 1. ábra. Amit még hozzá kell tenni az ábrához, az az, hogy a területi különbségeknek köszönhetően nem minden vállalat rendelkezik ugyanazon versenyelőnyökkel, de a leggyakoribbként megjelenő alacsony költségek, hatékonyság, és innováció közül a tapasztalatok azt mutatják, hogy a legnagyobb előnyt az innovációra való nyitottság jelenti.

1. ábra: A helyi gazdaságfejlesztés logikai szerkezete

Forrás: BAJMÓCY, 2011

A fentebb leírtak megerősítik amit már az előző fejezetben megfogalmaztunk, hogy a különböző térségek eltérő fejlesztési stratégiát igényelnek. A fő kérdés most viszont az lesz, hogy hogyan lehet egy térség vállalatainak versenylőnyeit növelni? A többféle befolyásoló tényező általában nemzeti, regionális és helyi szinten kerül ki, melyek közül a tapasztalatok szerint a magasabb szinteken meghatározódó elemek súlya csökken, a helyi szintekhez tartozóké pedig egyre növekszik (PORTER, 1990). Ezek a tényezők pedig két nagy csoportra oszthatóak fel: „a vállalati működés és stratégia kifinomultságára” és „a helyi üzleti környezet minőségére”. Míg az első a vállalat belső tulajdonságának számít és a vállalkozásfejlesztés segítségével lehet rá hatni, addig a vállalatra erősen ható külső környezet javításával a gazdaságfejlesztés foglalkozik. Ebből is látszik, hogy a helyi fejlesztések központjában nem a vállalkozások állnak, hanem főként annak az üzleti környezetnek a befolyásolása, mely körülveszi őket és hat rájuk (LENGYEL, 2010).

Helyi gazdaságfejlesztés Kelet-Közép-Európában

A következőkben betekintést szeretnénk nyújtani a szomszédos és környező országok helyi gazdaság fejlesztési folyamatáról. Bár a korábbi fejezetekben többször is felmerült, hogy nem csak minden nemzet, de szinte minden kisebb térségen belül érdemes lokálisan gondolkodni és a helyi viszonyokat vizsgálni, ettől függetlenül feltételezhető, hogy a Kelet- és főleg a Közép-Európai régióban a történelmi háttérnek köszönhetően a sajátunkhoz hasonló attribútummal rendelkező országokat találhatunk. Így érdemes megfigyelni a náluk lezajló

folyamatokat is. Ez a fejezet tehát a különböző országok helyi gazdaságfejlesztési szereplőit, eszközeit és szabályozásait hivatott bemutatni.

A befolyásoló szereplők közül először is olyan nemzeteken átívelő szervezeteket kell megemlítenünk, mint az EU vagy az OECD, akiknek már megvannak a kiépített csatornáik a helyi kooperáció ösztönzésére. Alattuk állnak a központi önkormányzatok, akik magát a keretet hozzák létre a helyi gazdaságfejlesztéshez a szabályozás és az intézményrendszer létrehozásával. Mivel általában ők jelölik ki a fejlesztési irányokat is, ezért mondhatni, hogy az állam túlsúllyal rendelkezik a feladatok ellátásánál. Országoként pedig már eltérő szerepkörökről beszélhetünk a területi (közigazgatási) szintet illetően. (MEZEI, 2006) Elmondható, hogy a fejlett Nyugat-Európai rendszerhez képest a mi térségünkben lemaradás figyelhető meg és a területi szintnek közel sincs olyan meghatározó szerepe a helyi gazdaságfejlesztésben. A regionalizált országokban a meghatározó szerep egyértelműen a regionális hatóságok kezében összpontosul. Míg Lengyelországban a helyi önkormányzatokat is hasonló funkciókkal ruházzák fel, addig Csehországban vagy Szlovákiában már csak mellékes, a területi tervezést nem érintő feladatokat kapnak. Ezekkel ellentétben, ami még kiemelendőnek számít a térségben, az nem más, mint Litvánia, ahol a vidék és regionális fejlesztési programokat a megyei szintű szervezetek koordinálják (PETKEVICIUS – LINARTAS, 2005).

Amikről fontos szót ejtenünk, azok a regionális fejlesztési ügynökségek (továbbiakban RDA). Lengyelországban már több helyen is elterjedtek, sőt sok területen velük történő kooperációval készülnek el térségi fejlesztési tervek, Lettországon pedig egyenesen az ő hatáskörükbe van kihelyezve a területfejlesztési koncepciók elkészítésének feladata. Ezen országokon kívül még Szlovéniában tulajdonítható kiemelt szerep az ilyen ügynökségek számára, Romániában és Szlovákiában inkább csak támogató és képzési funkciókkal rendelkeznek (RECHNITZER, 2006). Hazánkat tekintve az RDA-k túlléptek a háttérintézeti jellegű és aktív résztvevőknek tekinthetőek a területfejlesztési projektek tekintetében, de karakterük nem mondható gazdaságfejlesztéssel foglalkozónak. Utolsóként a speciális regionális tanácsok jelennek meg meg, melyek Bulgáriában tanácsadó szerepkört töltenek be, Romániában viszont komoly beleszólásuk van a különböző stratégiák elfogadásába és a pénzforrás koordinálásába. Magyarországon elviekben a helyi gazdaságfejlesztési szereplők közötti kommunikációjáról kellene gondoskodni, de ügyintézése mégis lekorlátozódik a pénzelosztásra (SOMLYÓDINÉ PFEIL, 2004).

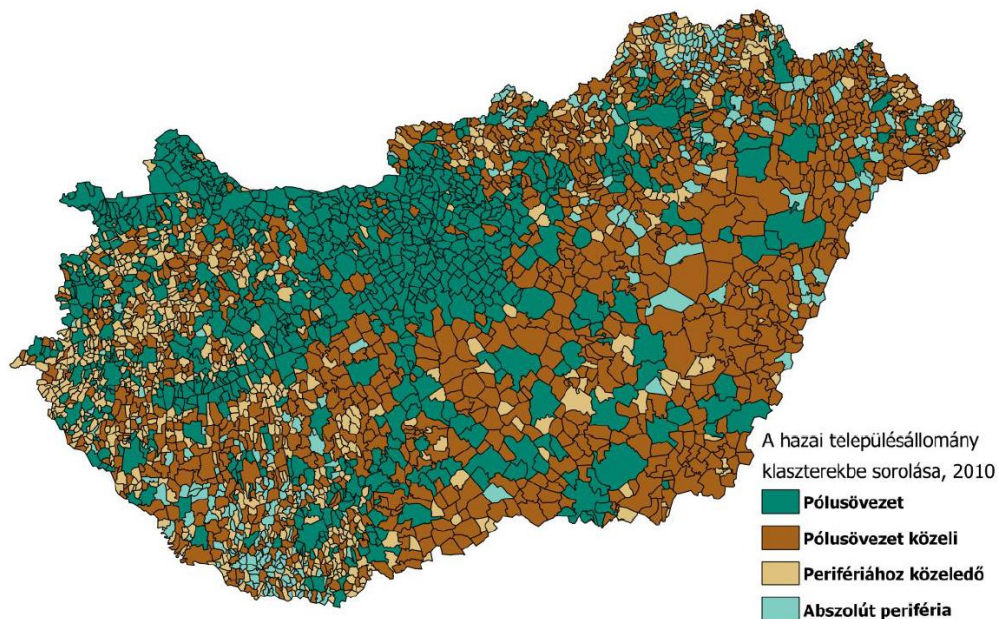
Ami komoly gondot jelent a helyi gazdaságfejlesztés tekintetében nem csak Közép-Kelet-Európában, de általános értelemben véve is, az a finanszírozás biztosítása. Mivel az ilyen projektek kezdeményezője általában a helyi önkormányzat, ezért a legfontosabb kérdés az, hogy ők milyen módon juthatnak hozzá ezekhez az anyagi forrásokhoz és egyszerre mekkora összeg felett rendelkezhetnek. Egyes programok elkezdéséhez az önkormányzatok saját bevételei is elegendőnek bizonyulnak, ám sokszor kell külső (nemzeti vagy EU-s) forrásokhoz fordulni, amikkel a helyben meghatározott fejlesztési irányok nem feltétlenül egyeznek (MEZEI, 2006b). Az országokat külön vizsgálva Lengyelországban például a fő problémát az jelenti, hogy az alacsony helyi adóknak köszönhetően az önkormányzatoknak nem minden esetben van lehetősége hitelek felvételére (YOUNG – KACZMAREK, 2000). Szlovákiában az önkormányzatok jelenleg is nagyban függenek az állami támogatásoktól és náluk is jelentkezik az a nehézség, ami Csehországban, hogy csak korlátozott mértékben van ráhatásuk a saját bevételeik kezelésére, így nem tudják megfelelő mértékben támogatni a helyi vállalkozásokat (JAHODA et al., 2006). Hasonló a helyzet Bulgáriában, de ott inkább az jelent gondot, hogy a helyi adók kivetését sem az önkormányzatok szabályozzák. Lehetőségük abban rejlik, hogy a helyi szolgáltatások és díjtételek árát viszont ők alakíthatják, ennek viszont gátat szab a helyi lakosok alacsony jövedelme (DAMIANOVA et al., 2005). A Balti államokat tekintve Észtországban csak elenyésző mértékben, Lettországból és Litvániából viszont egyáltalán nem állnak rendelkezésre helyi adókból származó bevételek, így az ott végbemenő gazdaságfejlesztési projektek maximális mértékben a külső forrásoktól függenek (PETKEVICIUS – LINARTAS, 2005).

A vizsgált esetekből kiindulva kijelenthetjük, hogy összességében egy kedvezőtlen állapot jellemzi a Kelet-Közép-Európai országok önkormányzatainak a finanszírozását, melyhez az is hozzáadódik, hogy általában a saját bevételeik növelésére sincsen lehetőségük a helyi lakosság anyagi helyzetének köszönhetően. Ami pozitívum, hogy a nemzetek többségénél a helyi önkormányzatoknak a rendelkezésére áll annyi saját vagyon, ami lehetőséget ad számukra a vagyonalapú gazdaságfejlesztési eszközök használatára. Ezen kívül legtöbbször a hitelfelvétel is engedélyezett a számukra, ennek kapcsán is a szabályozás merülhet fel problémaként. Éppen hazánkban ütközünk olyan akadályba, hogy míg máshol a gazdaságfejlesztési célú hiteleket külön kategóriába sorolják és külön is kezelik, addig hazánkban a likviditási hitelre érvényes szabályozás vonatkozik ezekre is (MEZEI, 2006b).

1.2. A Natúrpark koncepció

A Dunakanyar hazánk egyik legsokoldalúbb területi- és tájegysége. A gazdag természeti környezetben elhelyezkedő vidéki települések mellett egyaránt jelen vannak a Budapest agglomerációs hatására dinamikusan átalakuló városias települések. Vizsgálatunk a Szentendrei és Váci kistérségekre terjed ki, melyek Budapest agglomerációs övezetében elhelyezkedő, hazai viszonylatban a legfejlettebbek között számon tartott területek. Péli László doktori disszertációjában szereplő, 33 statisztikai mutató komplex elemzésén alapuló kutatási eredményeiből látható, hogy a vizsgált terület 32 települése közül 25 „pólus övezeti” besorolást kapott (2. ábra). E települések Magyarország centrum térségének részét képezik, jól kiépített infrastruktúra, magas egy főre jutó SZJA, illetve erős turisztikai potenciál jellemzőkkel rendelkeznek (PÉLI, 2013). A mutatók alkotta kedvező kép viszont jelentős kistérségen belüli különbségeket takar.

2. ábra: A hazai településállomány klaszterekbe sorolása a 2010. évi adatok alapján

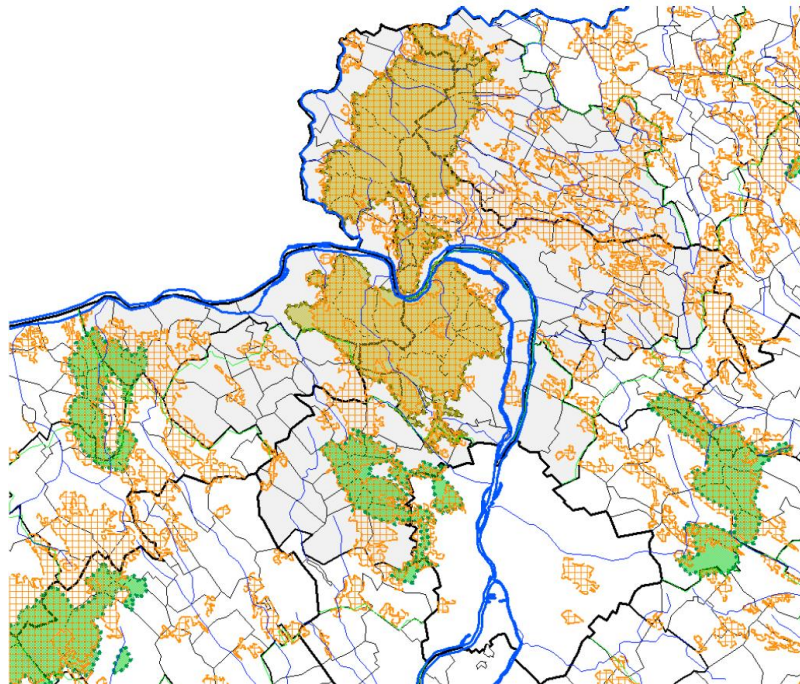
Forrás: PÉLI, 2013

A Dunakanyar 8 kistérségében található 115 település fejlesztési irányának meghatározása érdekében 2004-ben létrehozott Dunakanyar Térségi Fejlesztési Tanács (a továbbiakban DTFT) munkássága nyomán feltáró elemzés készült a térség gazdasági, humán infrastrukturális, turisztikai, környezeti állapotáról (DTFT, 2006, EUROSPA, 2006, EUROSPA, 2006 b, HOLOGON, 2006). A feltárt térségi potenciálok segítségével átgondolt, a fenntarthatóság kritériumainak megfelelni kívánó célrendszert hoztak létre 2011-ben, mely

kiemelt prioritásként kezeli a közlekedés- és környezetvédelem fejlesztését, a térségi összefogás erősítését, illetve a Duna Stratégia egyes elemeinek térségi megvalósítását (DTFT, 2011). A helyzetelemzés általános megállapítása, hogy „*a Dunakanyar sajátos mozaikos tér- és gazdaságszerkezete olyan rugalmasságot biztosít, amely révén gyakorlatilag bármely irányzathoz tud kapcsolódni parciálisan, ám ezek kiteljesedése már a szereplők magatartásán múlik.*” (DTFT, 2006). Láthatjuk, hogy a terület kiválóan alkalmas mind a Duna-stratégiából, Budapest agglomerációs előnyeiből és helyben lévő természeti kincseiből fakadó pozitívumok kihasználására.

A Dunakanyar természeti értékei nem csupán turisztikai vonzerőt, élhető környezetet biztosít, de konfliktus forrása, mivel a természetvédelmi területek nagy kiterjedése korlátozza a beépíthetőséget, tájhasználatot. A védett területek kiterjedését láthatjuk az 3. ábrán sárga színnel jelölve, melyek döntő része a Duna-Ipoly nemzeti parkhoz tartozik. Ezen nagyterjedésű terület jövőbeli sorsa nagyban összefügg Budapest agglomeráció fejlődésével, mivel a növekvő népességkoncentráció nyomán szükségessé válnak a lakóhely kialakításához és az ingázó munkaerő levezetését szolgáló infrastrukturális beruházások. Az úthálózat sűrűsödése, közművesítés, városi életmód megjelenésével csorbulhat a térség turisztikai vonzereje. A DTFT megfogalmazása szerint: „*A jelenlegi természetvédelemmel kapcsolatos területi minősítő rendszer óriási zavarokat okoz a kívülállókban, legyen az tulajdonos, gazdálkodó vagy akár területfejlesztési szakember. A jogi formában is megjelenő védett terület (helyi vagy országos, ex lege), a nem védett terület, a természeti terület, a nemzeti ökológiai hálózati elem (puffer, magterület, kétféle folyosó), az Érzékeny Természeti Terület, a Különleges Madárvédelmi és Természetvédelmi Területekből álló Natura 2000 hálózat mellett léteznek még az elsősorban szakmai körökben használt, értelmezett területi rendszerek is (bioszféra rezervátum, Ramsari terület). Előfordulhat, hogy egy adott terület annyi módon védett, hogy már a védelmi kategóriák követelményei ellentmondanak egymásnak*” (DTFT, 2006).

3. **ábra: Vízfolyások, Duna-Ipoly Nemzeti Park, tájvédelmi körzetek és erdőterületek, 2006**

Forrás: DTFT, 2006

E konfliktus főbb szereplői a Dunakanyar önkormányzatai, Nemzeti parkok és a Pilisi parkerdő Zrt. Az érdekellentétek társulva a települések mozaikos fejlettségbeli képével gyenge együttműködési hajlandóságot eredményezett a helyi szereplők között (önkormányzat, lakosság, vállalkozói szféra, civil szervezetek) (DTFT, 2006). A térségi kooperáció hiányának csökkentése érdekében a DTFT ajánlást tesz a következő szervezetek létrehozására: *Dunakanyar Önkormányzati Kerekasztal, Dunakanyar Civil Szövetség, Dunakanyar Környezeti Tanács, Dunakanyar Idegenforgalmi Klaszter*, illetve a *Dunakanyar Natúrpark* (DTFT, 2006). Jelen dolgozat ez utóbbival, a Dunakanyar Natúrpark létrehozásának szakmai megalapozására tesz kísérletet.

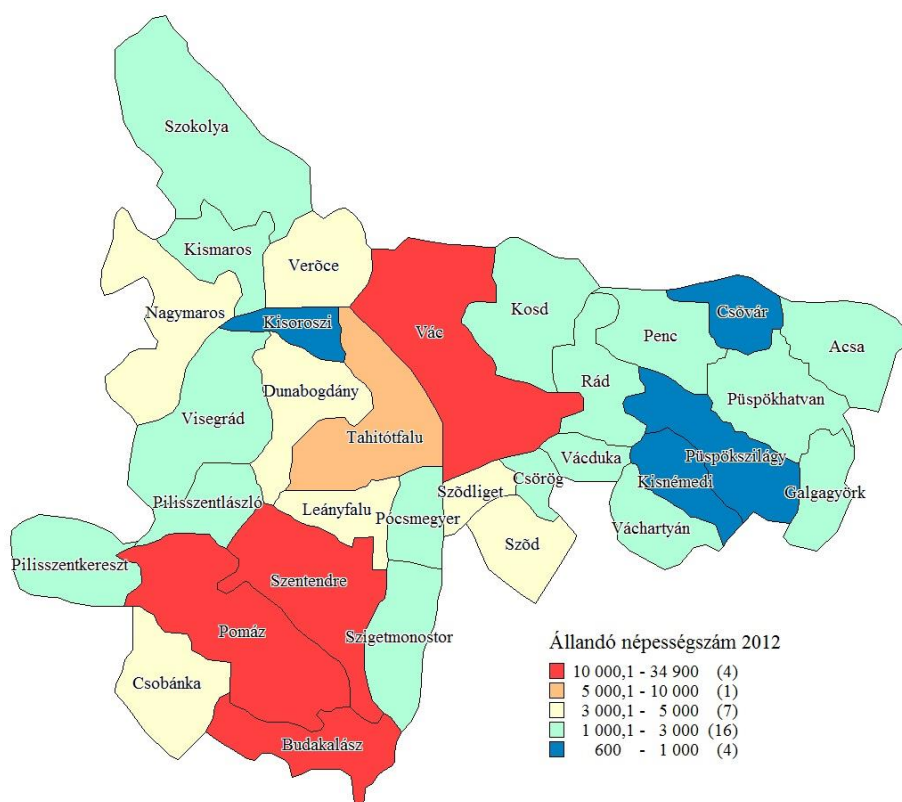
A Natúrparkok hazai története rövid időre nyúlik vissza, az első létrejött kezdeményezés a 6 települést magába foglaló Írott-kő Natúrpark volt. A szükséges törvényi háttér 2004-ben látott napvilágot (az 1996. évi LIII. törvény módosítása), mely definiálta a natúrparkok létrejöttének célját és a cím elnyeréséhez szükséges, a Vidékfejlesztési Miniszter által kiadott engedély feltételét. A törvény megfogalmazásában a natúrpark „*az ország jellegzetes természeti, tájképi és kultúrtörténeti értékekben gazdag, a természetben történő aktív kapcsolódás, felüdülés, gyógyulás, fenntartható turizmus és a természetvédelmi oktatás, nevelés, ismeretterjesztés, továbbá a természetkímélő gazdálkodás megvalósítását szolgáló nagyobb kiterjedésű területe,*

amely e jogszabályban foglaltaknak megfelelően jön létre” (VM, 2014). 2014-re elkészült Magyar Natúrparkok Szakmai Koncepciója dokumentum szakmai egyeztetések nyomán definiálja mind a fogalmi meghatározást, a már létrejött kezdeményezések listáját, a cím elnyerésének feltételeit, illetve az ellátandó feladatokat. Jelenleg működő natúrparkok: Vértesi, Írottkő, Sokoró-Pannontáj, Cserhát, Szatmár-Bereg, Hét Patak Gyöngye, illetve a Gerecse Natúrpark (VM, 2014). Fontos megemlíteni a SWOT elemzésben összegyűjtött legfőbb erősségeket, melyek között kiemelt fontosságú a széleskörű együttműködés létrehozása, helyi erőforrások hatékonyabb felhasználása, a natúrparkok általánosa (szakmai és lakossági) támogatottsága. A működésük alapvetően 4 pillérre épül, mely a „természeti és kulturális örökség megőrzése, a környezeti nevelés, szemléletformálás, vidékfejlesztés, turizmus és rekreáció”. A natúrpark kezdeményezés újdonságát fémjelzi, hogy a szakmai koncepció fejlesztésének részét képező „natúrparkok fejlesztési lehetőségeinek feltárásának” határideje 2014. december 31-e (VM, 2014). A fentiekből láthattuk a natúrpark legfőbb erősségei egybeesnek a Dunakanyar gyengeségeivel, mely indokoltá teszi a kezdeményezés megvalósítását. A továbbiakban a Dunakanyar Natúrpark lehetséges központjait tartalmazó *Szentendrei és Váci kistérséget* elemezzük statisztikai mutatók komplex elemzésével.

1.3. A Szentendrei és Váci mintaterület bemutatása

Az előtanulmány mintaterületének választott két kistérség Közép-Magyarországi régióban, Pest megye északi részén található. A 4. ábrán látható a Szentendrei és Váci kistérségek településeinek népességeloszlása, mely jól látható módon a Budakalász-Szentendre-Vác tengely mentén koncentrálódik, ahol Vác (34876 fő), Szentendre (26832) és Pomáz (17374 fő) emelkedik ki. A Duna vonalától kelet felé haladva, illetve a Pomáz-Vác tengelytől nyugatra drasztikus népességszám-csökkenést tapasztalhatunk. Ezen települések még részben őrzik falusias jellegüket, a szuburbanizáció településformáló ereje kevésbé alakította át őket.

4. ábra: Szentendrei és Váci kistérség településeinek népességeloszlása, 2012

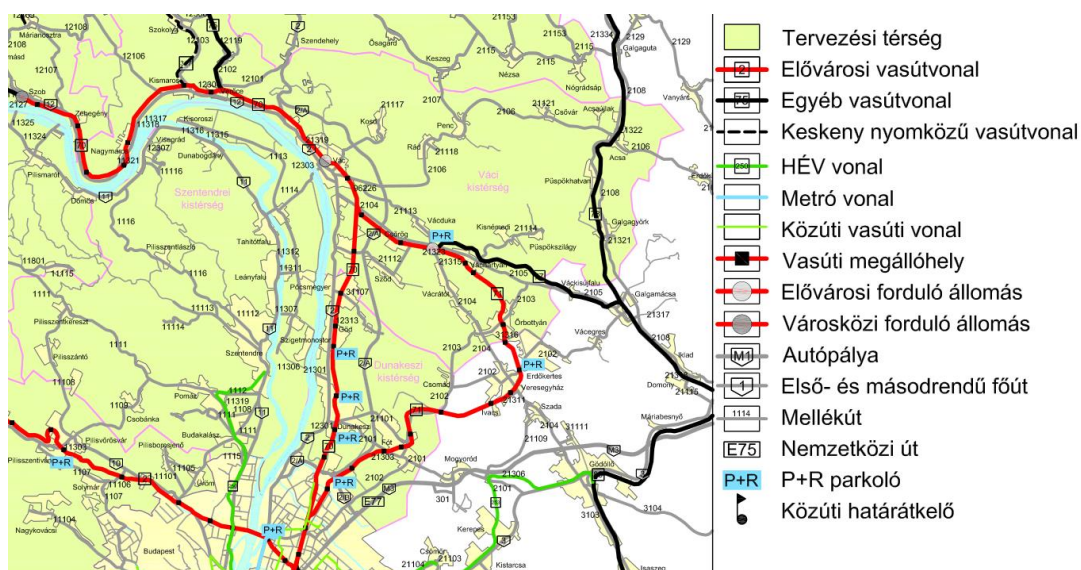

Forrás: Saját szerkesztés, TEIR adatok alapján, 2012

A népességeloszlás háttérében meghúzódó tényezők közül kiemelendő a közlekedési infrastruktúra területi mintázata. Az 5. ábrán látható, hogy a Váctól keletre az úthálózat sokkal ritkásabb, ezáltal a kistérségi központ, illetve Budapest megközelíthetősége is romlik. Érdeemes megjegyezni a Dunát átszelő hidak kevés száma, mely így korlátozza a két kistérség közötti átjárhatóságot. A Szentendrén áthaladó 11-es, illetve a Vácot érintő 2-es főútja vezeti le Budapest és az északi agglomerációs területek forgalmát, mely így jelentős napi terhelésnek van kitéve. Közlekedési szempontból a legkedvezőbb helyzetben Szentendre van, mivel e települést nem csupán főút, de HÉV vonal is összeköti a fővárossal, mely így megkönnyíti a tömegközlekedést igénybe vevők helyzetét. Ami szintén nagy előnyt jelentett, hogy az ország első vasútvonala áthaladt a kistérség jelenlegi központján, Vácra, ennek hatására indult meg igazán a városfejlődés folyamata.

Szentendre turisztikai kínálata a térség legváltozatosabbja, a Dunamenti sétahajózás, visegrádi vár és bobpálya, Rám-szakadék, szentendrei skanzen, illetve a Leányfalun, Lepencén és a kistérségi központban található fürdők egész évben biztosítják e szektorban dolgozók megélhetését.

5. ábra: A Dunakanyar közlekedési úthálózata, 2006

Forrás: KÖZLEKEDÉS KFT, 2006

Vác esetében a kerékpárturizmus, a Duna-Ipoly nemzeti park turistaútvonalai, Vác kulturális nevezetességei a leginkább látogatottak. A mintaterületünk két kistérségének fejlesztési lehetőségeinek széles tárházát nyújtja, melyeket helyi gazdaságfejlesztési program keretében felkarolva tovább növekedhetne a települések turisztikai potenciálja, mely tudatos tervezés nyomán nem csak a központi területeken, de a belső perifériákon is megvalósulhat. Kutatásunk statisztikai módszerekkel vizsgálja ezen általános népességbeli, infrastrukturális és turisztikai képen túlmenő fejlettségi képet.

2. A Dunakanyar Natúrpark előtanulmány módszertana

A Dunakanyar hazánk természeti értékekben egyik leggazdagabb térsége, melynek települései országos viszonylatban fejlettnak mondhatóak. Mégis, ha a kistérségi központoktól távolodva keressük fel a környező településeket, jelentős különbségeknek lehetünk szemtanúi. Budapest közelségéből és a turizmus hatásából nem minden település tud egyenlően részesedni. Jelen dolgozat célja, hogy szekunder adatokból képzett mutatók segítségével tárjuk fel a Dunakanyar települései közötti eltérő vonásokat, míg az általunk végzett kérdőíves felmérés tapasztalatainak felhasználásával jellemezzük a helyi gazdaság szereplőinek attitűdjét, együttműködési hajlandóságát. A vizsgálat eredményeivel szeretnénk felhívni a figyelmet a térség alapvető problémáira, melyek hátráltatják a települések fejlődését.

2.1.Szentendre és Vác kérdőíves felmérése

A helyi gazdaságfejlesztési célokat felkaroló Natúrpark koncepció létrehozása és gyakorlati megvalósítása átfogó előzetes felméréseket, kutatásokat igényelnek. Alapvető fontosságú a kiválasztott terület érintettjeinek bevonása, véleményük és érdekeik felmérése. Az általunk javasolt Dunakanyar Natúrpark elsődleges célja e csoportok közötti kommunikáció kiszélesítése, a közöttük lehetséges vagy meglévő együttműködés elmélyítése. Ezen előtanulmány kérdőív segítségével méri fel az önkormányzati, vállalkozási és civil szféra szereplőinek a településükről és a Dunakanyarról alkotott fejlettségbeli képét (ld. 1. melléklet).

Az általunk használt kérdőív 20 kérdést tartalmaz, melyeket három fő csoportba osztottunk: a település és a térség fejlettségét, a helyi szereplők közötti kooperációt, illetve natúrparkokról alkotott általános véleményt mértük fel. A kapott információval elsődlegesen a térséget érintő nagyszámú fejlesztési elképzelések megvalósulásának hiányát, illetve létrejött projektek sikertelenségének okára kerestünk válaszokat. Hipotézisünk alapján a legfőbb hátráltató tényező a helyi gazdasági szereplők közötti alacsony fokú együttműködés, kommunikáció. Az online kérdőívet elektronikus úton juttattuk el a Szentendrei és Váci kistérség települési önkormányzatainak polgármestereihez, az általuk nyilvántartott civil szervezetek vezetőihez, illetve a térségben fellelhető vállalkozókhoz, összesen 680 címre.

A kitöltésre való érdeklődés hiánya miatt négy különböző időpontban juttattuk el a címzettekhez a kérdőíveket. A megkereséseinket nehezítette, hogy az online megtalálható

elérhetőségek – mely a legkardinálisabban az önkormányzatok esetében jelentkezett – közül közel száz inaktív volt. 2014. október 10-éig mindösszesen 37 kitöltés érkezett. A kérdőív online terjesztése, illetve az alacsony kitöltési arányból fakadóan az eredmények nem tekinthetők reprezentatívnak, csupán a Dunakanyar alapsokaságát részben jellemző csoport véleményét tükrözi. Mégis úgy gondoljuk, hogy a válaszokból nyert információ jól használható lehet egy későbbi, immár reprezentatív és átfogó kutatás orientálásához. A válaszadók továbbá – a véletlen folytán – közel egyenlő arányban képviselik az önkormányzati, civil és vállalkozói szférát (12/11/14 kitöltés), illetve a térség 32 településéből 16-ból érkezett kitöltés.

A rendelkezésre álló válaszok elemzésével rá szeretnénk mutatni, hogy a válaszadók véleménye milyen mértékben tükrözi a DTFT által a térségi összefogásról alkotott képet, illetve mely értékeket, megoldandó problémákat tartanak hangsúlyozandónak. A kitöltések tapasztalatait SWOT elemzésben összegezzük, mely rávilágít a fejlesztéséhez szükséges alapmotívumokra. Az erősségek és lehetőségek felmérésével keressük azon minden szereplő által kulcsfontosságú elemeket, melyeket a Dunakanyar Natúrparknak szükséges volna fölkarolnia. A gyengeségek és veszélyek rámutatnak azon negatívumokra, melyek hátráltathatják a kezdeményezés működésének sikerességét, illetve a tudatos odafigyeléssel kezelni szükséges.

A kérdőív 12. kérdésében az általunk felsorolt 22 fejlesztési lehetőség értékelésének eredményét Kendall féle globális egyetértés vizsgálat segítségével mutatom be. Jelen esetünkben e rangkorrelációs módszer megmutatja, hogy az egyes fejlesztési ötleteket a válaszadók milyen fontosságúnak értékelték, illetve az összes válaszukat tekintve kimutatható –e globális egyetértés. A legmagasabb rangszámot kapott elképzelések jelentik a konszenzust a helyi gazdaságfejlesztés szereplői között.

2.2. A Szentendrei és Váci kistérség statisztikai vizsgálata

Az általunk kialakított mutatórendszer (6. ábra) felállítása során két alapvető szempontot jelöltünk ki, melyeknek mindenképpen meg kellett felelnünk a későbbiekben. Az első természetesen az volt, hogy csak olyan releváns mutatók kerüljenek be a vizsgálatba, melyek között nem áll fenn a multikollinearitás. A másik alapelvünk az arányszámok alkalmazása, főként az adatoknak a lakosság méretének az arányában történő leképzése. Területi különbségek mérésénél mindkét kitétel kiemelten fontos lehet, hiszen a különböző, átlapolódó

mutatók könnyen torzíthatják az elemzést és hajlamosak a közös szempont irányába elvinni az egész végeredményt. A statisztikai módszertanok szemszögéből az arányszámosított mutatók pedig már az esetek nagy részében elvárhatónak tekinthetők, ám esetünkben azért is játszanak ilyen fontos szerepet, hiszen a puszta nyers adatok, tekintettel a két kistérségi központ nagyarányú kiemelkedésére, Vác és Szentendre súlya felé tendálnának.

6. ábra: A kutatás során felhasznált mutatórendszer

Tipus	Mutatók neve	Mértékegység	Idő
Helyi gazdaság	Egy főre jutó helyi adók	1000 ft	2001, 2011
	Egy főre jutó regisztrált jogi személyiségű vállalkozások száma	db	2001, 2011
	Egy főre jutó kiskereskedelmi üzletek száma	db	2001, 2011
Turizmus	Egy főre jutó vendéglátóhelyek száma	db	2001, 2011
Társadalmi aktivitás	Öregedési index	%	2001, 2011
	Vándorlási különbözet	fő	2001, 2011
	Legalább érettségizett, 18 éves és idősebb népesség, a megfelelő korúak százalékában	%	2001, 2011
	Egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel rendelkező, 25 éves és idősebb népesség, a megfelelő korúak százalékában	%	2001, 2011
	A szolgáltatásban dolgozók aránya a foglalkoztatottak számát tekintve	%	2001, 2011
Infrastruktúra	Egy főre jutó háztartási gázfogyasztók száma	db	2001, 2011
	Egy főre jutó villamosenergia fogyasztók száma	db	2001, 2011
	Egy főre jutó személyszállító gépjárművek száma	db	2001, 2011
	Közütemi-ivóvízvezetékbe bekapcsolt lakások aránya	%	2001, 2011

Forrás: TEIR, Saját szerkesztés GODA, 2012 alapján

Az ábrán kivehető, hogy a különböző indikátorokat aszerint a meghatározó elv szerint gyűjtöttük csoportokba, hogy az adott területi egységeket a fejlettségi szintjük más és más szegmensei alapján vehessük szemügyre. Ennek alapjául Dr. Goda Pál doktori értekezése szolgált, aki a hasonló elemzések elvégzéséhez 5 olyan dimenziót jelölt ki, melyek segítségével átfogó képet kaphatunk egy település állapotáról (GODA, 2012). Az ötödik, agrár-környezetgazdasági halmaz sajnos azonban nem kerülhetett bele a vizsgálatunkba, mert a hozzá kapcsolódó mutatók csak a 2006-os évtől voltak elérhetőek.

Helyi gazdaság: az ebben a körben szemügyre vett indikátorok kapcsán elsősorban arra voltunk kíváncsiak, hogy a vállalkozások és az üzleti egységek alapítására milyen hajlam volt jellemző a térségben, a 2001-2011-es időszakban és a helyi adók alakulásán keresztül képet szerettünk volna kapni arról, hogy ezek a gazdasági egységek hogyan prosperáltak ebben az időintervallumban.

Turizmus: ez a kategória egyértelműen a legszegényesebb sajnos nem csak a vizsgálat, de mondhatni a kistérségek kapcsán is. A területfejlesztési stratégiák világában mára gyakori trendnek számít, hogy szinte minden térséget –legyen az bárhol- turisztikai adottságokkal ruháznak fel nem csak a helyiek, de sokszor a szakértők is. Annak ellenére, hogy az általunk vizsgált régió ténylegesen rendelkezik ilyen potenciállal a helyi nevezetességek és a Duna kanyarulatának köszönhetően, ennek a kihasználtságáról mégsem beszélhetünk. Tanúskodik erről, hogy ebben a dimenzióban csak a vendéglátóhelyek lesznek azok az egységek, amelyekről beszélhetünk két kistérség településeinél. Ezen kívül, pár nagyobb várost kivéve szinte semmi adat nem utalt a szálláshelyek bármilyen formájának a jelenlétére.

Társadalmi aktivitás: megfigyelhető, hogy az analízis során ezzel a csoporttal foglalkoztunk a legtöbbet és a bekerült mutatók többsége a minőségi oldaláról vizsgálja a társadalmat. Köszönhető ez annak, hogy az általunk preferált Natúrpark kezdeményezés egyik alapja a helyi kooperáció kialakítása és ezúton a tevékenységeinek koordinálása, amihez szükségesnek láttuk a képzett lakosság meglétét. Az eleinte relevánsnak tartott munkanélküliséggel kapcsolatos adatok végül azért nem kerültek be a vizsgálatba, mert összességében sem a jelenben nem rajzoltak ki nagyobb területi különbségeket a települések között és az elemzett időintervallum során sem következett be olyan nagy változás ezekkel kapcsolatban, hogy bármiféle érdemleges információval szolgáljanak. Sokkal többet mondanak azonban a végzettségre és szolgáltatási szférában elhelyezkedőkre vonatkozó indikátorok, melyek a nagyarányú változásokat produkáltak a térségben e 10 éve során.

Infrastruktúra: az agrár-környezetgazdasághoz hasonlóan szintén egy olyan mutatócsoport, ahová nem minden tényező kerülhetett be az előző évtized elejére jellemző adathiány okán, így főleg az alapvető, életminőséget meghatározó felszereltség megléte. Az információs infrastruktúra jelzőszámai mára vagy irrelevánsná váltak, vagy pedig pontatlanok ahhoz, hogy egy ilyen vizsgálat alapját képezzék. Ilyen távbeszélő vonalak száma, amely mára szinte mindenhol csökkenést mutat a mobiltelefonokra váltásnak köszönhetően, vagy az ISDN vonalak száma. Utóbbit már csak azért sem találtuk megbízhatónak, mivel az előző évtized

elején még nem is volt jelen, továbbá mire követhetővé vált, szinte egyből felváltotta egy új technológia, az optikai szolgáltatás, ami már a kistérségeinkben is jelen van.

A kidolgozott módszertan – A területi Benchmarking

A benchmarking módszerét általában környezetvédelmi, vagy gazdasági projektek értékelésénél, összehasonlításánál szokták alkalmazni (CAMP, 1998). Mi a korábbi kutatásaink alapján alkalmazzuk területi vizsgálatban. Míg az igen népszerű SPSS program az idő egy kiragadott pontján funkcionál és csak arra a pillanatnyi teljesítményre fókuszál, addig a mi általunk alkalmazott *területi benchmarking* az adatok időbeli változásának mérésére is alkalmas. A területi benchmarking előzetes működési mechanizmusáról elég annyit tudni, hogy kétféle síkon mozog. Az egyik síkon csak az időintervallum utolsó évének adatait követi figyelemmel és azok alapján sorolja fejlett, fejletlen vagy éppen stagnáló kategóriákba a különböző településeket. A másik oldalon pedig a kutatás kezdő és záró éveinek mutatóit hasonlítja össze és a fejlődés mértékét pontozza. Így tehát minden település minden indikátor alapján két értéket fog kapni, a jelenkori fejlettségét és a fejlődésének volumenét tekintve. Ennyit elsőre az átfogó kép kialakításáról, lássuk milyen mechanizmus útján is működik az általunk fejlesztett módszertan.

A területi benchmarking mechanizmusa

A területi benchmarking első lépésénél (7. ábra) a már említett, kezdeti teendőket hajtjuk végre, azaz a településeket az egyes mutatók 2011-es évi állása alapján hasonlítjuk össze. Minden indikátornál kiszámítjuk a két kistérség településeinek átlagát és utána az átlagtól való pozitív vagy negatív eltérés szerint mindegyik „+” vagy éppen „-” jelzést kap. Akárcsak a statisztikában, úgy mi is meghatároztunk egy hibahatárt, melyet 5 %-ra állítottunk be, az átlagtól való, ezen belüli eltérésre még „0”-ás értéket adtunk, azaz stagnáló státuszt.

7. ábra: A Területi Benchmarking első lépése

Területi átlagtól való eltérés				
	Indikátorok		Benchmarking értékek	
	Helyi adók (1000 ft)	Vendéglátóhelyek (db)	Helyi adók	Vendéglátóhelyek
1. Település	1000	5	-	-
2. Település	1900	8	0	-
3. Település	2000	10	0	-
4. Település	2500	12	+	0
5. Település	3000	21	+	+
Átlag:	2080	11,2		
Átlagtól való eltérés hibahatára: 5% --> (0)				

Forrás: Saját szerkesztés, 2014

A második lépésnél (8. ábra) már a vizsgált időintervallum egészét bevezetjük az elemzésbe, azaz az első évünk (2001) mutatóbéli értékeit elosztjuk az utolsó évével (2011) és így egy százalékos értéket kapunk, mely megmutatja a 10 év során bekövetkezett fejlettségbeli változás mértékét. Ha a megkapott adat 100% fölött helyezkedik el, akkor „+” jellel, ha pedig alatta, akkor „-”-al értékeljük.

8. ábra: A Területi Benchmarking második lépése

A 2001-es évhez viszonyított fejlődés mértéke 2011-re				
	Indikátorok		Benchmarking értékek	
	Helyi adók	Vendéglátóhelyek	Helyi adók	Vendéglátóhelyek
1. Település	87%	92%	-	-
2. Település	93%	98%	-	0
3. Település	102%	107%	0	+
4. Település	114%	112%	+	+
5. Település	127%	116%	+	+
Átlagtól való eltérés hibahatára: 5% --> (0)				

Forrás: Saját szerkesztés, 2014

Miután sikerült minden település minden mutatóját értékekkel ellátnunk mind a jelenlegi, mind pedig a 2001-től elért fejlettségi sinthez képest, egyszerűen összeadjuk az eredményeket. Ennek a végrehajtásához minden „-” jelet „-1”-nek számolunk és minden „+”-ot „+1”-nek. A „0”-ás érték továbbá értelemszerűen „0”-át fog érni. Így minden, a vizsgálatba bevont elem számára a minimális érték -26 lesz (ez akkor érhető el, ha egy település mind a 13 mutatóra „-” értéket kapott mind a 2011-es állapot, mind a 10 éves fejlődési volumen tekintetében). A maximális pedig +26 (ezt akkor osztjuk ki, ha egy település tekintetében mind a 13 indikátort „+”-ra értékeltük a 2011-es átlagok és a 10 éves vizsgált időintervallum szerint is). Ennek a bemutatása a 9. ábrán látható.

9. ábra: A Területi Benchmarking 3. lépése

Benchmarking értékek klasszifikációja					
	2011-es területi átlag		2001-hez viszonyított fejlődés		Összesítve
	Helyi adók	Vendéglátóhelyek	Helyi adók	Vendéglátóhelyek	
1. Település	-	-	-	-	-4
2. Település	0	-	-	0	-2
3. Település	0	-	0	+	0
4. Település	+	0	+	+	3
5. Település	+	+	+	+	4

Forrás: Saját szerkesztés, 2014

Végül, az értékek klasszifikációja és ezek összesítése után minden település végértékét elosztjuk a kutatásban használt mutatók számával (esetünkben 13) és egy „-0.5”-től „+2”-ig terjedő skálán megkapjuk az analízisünk alapján kiosztott mutatókat. Ezek alapján aztán 5 különböző fejlettségi csoportba sorolunk minden elemet (10. ábra).

10. ábra: Az elemzés során használt besorolások

Fejlettségi érték	Besorolás
(-0,5)-(-0,01)	Periféria
0-0,49	Félperiféria
0,5-0,99	Átmeneti
1-1,49	Centrum
1,5-2	Superior

Forrás: Saját szerkesztés, 2014

Az átfogó ismertetés és az illusztrációk után látható, hogy a Benchmarking maga inkább, mint a fantáziánév és elképzelés jelenik meg az általunk kidolgozott analízisben, hiszen a pozitív és negatív értékelések pusztán a területi egységek egymáshoz való viszonyát jelölik benne. Sokkal érdekesebb ennél egy másik fajta módszertanhoz hasonlítani a sajátunkat, mégpedig a „Hatásarány” (Shift and Share) vizsgálathoz. (BELUSZKY – SIKOS, 1980) Mechanizmusában természetesen az is egy teljesen más eljárás, ám először ott alkalmazták területi különbségek mérésénél két különböző tényező „+” és „-” besorolását, majd az eredmények klaszteresítését. Megemlítését azért tartottuk fontosnak, hiszen a mi munkánkra is nagy hatással volt az ezen vizsgálat végén elvégzett Boudville-féle osztályozás, aminek a mintájára mi is képesek voltunk kidolgozni a saját klasszifikációs elgondolásunkat.

3. A Szentendrei és Váci kistérség komplex vizsgálata

„Egyetlen ember sem léphet kétszer ugyanabba a folyóba, mert ez már nem ugyanaz a folyó, és ő már nem ugyanaz az ember.”

Hérakleitosz

3.1. Kérdőíves felmérés eredményei

Dolgozatunk célja, hogy *előtanulmányként* segítséget nyújtson a *Dunakanyar Natúrparkkal kapcsolatos jövőbeli kutatások orientálásához*. A nem reprezentatív online kérdőívezésünkkel tudtuk meg a két kistérség 37 önkormányzati, civil és vállalati szereplőjének véleményét a térséget érintő fejlesztésekről, az ehhez szükséges együttműködés minőségéről, illetve a fontosnak tartott, fejlesztendő tényezőkről. A megkeresések során két jelenséget tapasztaltunk, az interneten megtalálható elérhetőségek közel fele inaktív volt, illetve a több mint 300 működő címekről rendkívül alacsony volt a válaszadási hajlandóság. E két tényező alapvetően rontja az együttműködésre való törekvéseket, gátat szabhat a helyi szereplők bevonásával, érdekeik konszenzusával létrejövő fejlesztéseknek.

A beérkezett válaszokat SWOT analízis keretén belül összegeztük, mely a 11. ábrán látható. A válaszadók által megnevezett erősségek alátámasztják a térségről alkotott köztudatban élő képet, mely Dunamenti települések kulturális kínálata, a természeti környezet, illetve az ezekre épülő turizmus legkiemelkedőbb tényezők. A jövőbeli lehetőségek – melyeket a natúrpark kezdeményezésnek fel kellene karolnia – közül kiemelkedőek a turizmusfejlesztési elképzelések, melynek része a kerékpárút és a Dunához kapcsolódó turisztikai lehetőségek bővítése, a helyi vállalkozások körének bővítése, megtelepítése. A termálenergiához kapcsolódó fürdők előtérbe helyezésével szintén növelhetőek lehetnének a turisztikai bevételek. A nagyarányú természetvédelmi területek miatti jó állapotú környezetben való ökológiai mezőgazdaság támogatásával tovább erősödhetne a helyi termékek jelenléte a környező piacokon, áruházakban.

A gyengeségeket összegezve elmondhatjuk, hogy a válaszadók megerősítik a DTFT által azonosított gyenge együttműködési képet a térségben. A szereplők közötti párbeszéd hiánya nyomán az önkormányzat nem képes maradéktalanul felmérni a térségi (akár településhatáron

túlnyúló) igényeket, az összefogás hiányában nem valósult eddig meg a Budakalász és Szentendre közötti kerékpárút, illetve a helyi turisztikai potenciált és helyi termékeket felölelő marketingstratégia. Ezen jelenségek mellett növekszik a multinacionális cégek jelenléte a térségben, melyek hazánk és a világ más részeiről behozott áruai a helyi termékeknek konkurenciát jelenthet.

11. ábra: Kérdőívezés eredményeinek SWOT analízisben való összegzése

Erősség	Település hangulata; természeti környezet; hagyományörző rendezvények; történelmi és kulturális helyszínek; jelentős turisztikai potenciál.
Gyengeség	Önkormányzati marketing tevékenység; térség kereskedelmi struktúrája; helyi termékekhez való helyi hozzáállás; kevés és gyenge kooperáció a térségben; önkormányzat és a lakosság közötti kommunikáció hiánya; Budakalász és Szentendre közötti kerékpárút hiánya; turisztikai szállások általános színvonala
Lehetőség	Kerékpárturizmus fejlesztése; gyömolcstermesztés újjáélesztése; helyi székhelyű országos lefedettségű cégek (Batz, Könyvkiadó, filmgyár); ökológiai mezőgazdaság terjedése; Dunához kapcsolódó turizmus, sportok fejlesztése; termálpotenciál kihasználása
Veszély	A multinacionális cégek termékeinek térnyerése a helyi termékek rovására.

Forrás: Saját szerkesztés a kérdőív eredményei alapján, 2014

Az analízis eredményeit alátámasztandó Kendall féle globális egyetértés-vizsgálatot végeztünk, mely rámutat, hogy az önkormányzati, civil és vállalkozói szféra milyen mértékben ért egyet a fejlesztési alternatívák között. Esetünkben a 22 alternatíva közötti globális egyetértés nagyon gyenge (Kendall féle konkordancia együttható értéke $< 0,2$), ami alapján általánosan elmondható, hogy a 37 válaszadó nem ért egyet jövőbeli fejlesztési irányok kiválasztásában. Ezen egyetértési minőség mellett kialakult átlagos rangszámokat láthatjuk a 12. ábrán. A legfontosabbnak tartott fejlesztési irányok a kerékpáros úthálózat fejlesztése, természeti és kulturális értékek védelme, illetve a turisták a térségbe vonzása.

A két elemzés tanulságai között láthatjuk, hogy a helyi szereplők leginkább a turisztikai potenciál kihasználására törekednének, ezáltal segítve a helyi lakosság és vállalkozások megélhetését. A jövőbeli fejlesztési célok eléréséhez viszont szélesebb térségi összefogás szükséges, mely az önkormányzatok, civil és vállalkozói szféra szereplői közötti kommunikáció javításával érhető el. Láthatjuk, hogy a térségfejlesztési tanács és a lakosság véleménye egybevág, mely így tovább növeli a jelentőségét Dunakanyar Natúrpark létrehozásának.

12. ábra: a Kendall féle globális egyetértés-vizsgálat átlagos rangszámai

Fejlesztési lehetőségek	Átlagos rangszámok
Parkolási problémák megoldása	2,86
Közbiztonság javítása	2,95
Idősek szociális helyzetének javítása	2,81
Szennyvíz hálózat kiépítése	2,35
Tömegközlekedési járatok számának növelése	2,68
Új zöldterületek, játszóterek kialakítása	2,89
Iparterület kijelölése	2,22
Vállalkozások vonzása és letelepítése	3,24
Közülturális, szórakozási lehetőségek bővítése	3,22
Lakáshelyzet javítása	2,35
Lakónépesség növekedése	2,19
Óvoda fejlesztése	2,84
Iskola fejlesztése	2,97
Sportolási lehetőségek feltételeinek bővítése	3,05
(új) Termelői piac létrehozása	2,70
Bio-élelmiszertermelés és kereskedelem	2,81
Turisták a településre vonzása	3,54
Bicikli út fejlesztése a térségben	3,49
Természeti és kulturális értékek védelme	3,51
A térség mezőgazdasági, feldolgozó ipari vagy kulturális termékeinek promotálása	3,03
Épített értékek védelme	3,27
Természeti értékek védelme	3,68

Forrás: Saját szerkesztés a kérdőív eredményei alapján, 2014

3.2. A Területi Benchmarking analízis eredményei és a belőlük levonható következtetések

Az eredmények értékelése előtt, fontos megjegyezni, hogy az általunk kidolgozott módszertannal kapcsolatban:

- Először is a települések egymáshoz való viszonyát kell szemügyre vennünk. Nem szabad megfeledkeznünk róla, hogy ez a kutatás (akárcsak sok területi egyenlőtlenségekkel foglalkozó) a helyi térség adataira épül és nem egy külső mércéhez hasonlítja a különböző elemeket. Ennek köszönhetően, amikor bármelyik egységről úgy beszélünk, hogy fejlett vagy fejletlen, ez csak a helyi viszonyok függvényében igaz. Ha pedig középszerűnek titulálunk egy települést, az sokszor nem jelent mást, mint hogy tökéletesen illeszkedik a helyi miliőbe. Ez természetesen egy országos szinten is fejlett régió esetében pozitívum, ellenkező esetben pedig negatívum.

- Amit pedig mindenképpen ki kell még emelnünk, az az, hogy bár az egységes végeredmény alapján minden, az elemzésbe bevont résztvevő kapott egy klaszterszámot, ám mivel két síkon vizsgáltuk őket, érdemes a részeredmények alapján is jellemezni. Lehet egy olyan település, amely még mindig el van maradva a területi átlaghoz képest, mégis nagy fejlődési utat járt be a 2001 után eltelt 10 évben, vagy akár ennek a fordítottja. Ez persze köszönhető annak is, hogy nyilvánvalóan egy eleve alulról induló egységnek könnyebb nagy fejlődést produkálnia, mint annak, aki eleve domináns számokkal rendelkezett és kiemelkedett a környezetéből.

A Területi Benchmarking mechanizmusa a nagy méretéből adódóan a mellékletekben található meg, ám a feltüntetett ábrák közül kiemelném az osztályozás részleteit szemléltető táblázatot (13. ábra). Itt jól látható az, hogy az 1-es és 2-es klaszterbe sorolt települések a Szentendrei kistérségből szinte mind alacsony státuszt töltenek be jelenleg és az ezt megelőző 10 évben sem voltak képesek sokat fejlődni. A Váci kistérség már eltérő, itt szinte mindenki nagyszámú negatív értékekkel rendelkezik a 2011-es évet tekintve, ám látható, hogy a növekedési volumenük több esetben is impozánsnak mondható. Ennek ellenére megragadtak a perifériális és fél-perifériális állapotban. A 3. klaszterünk, az átmeneti térséget tényleg bizonyítják azt, amit korábban is említettünk, mégpedig, hogy többnyire átlagos értékekkel rendelkeznek mind a két síkon és bár nem képesek meghatározó centrumokká válni, mégis illeszkednek a környezetükbe. Az egész analízis két, talán legnagyobb érdekessége itt emelhető ki, Leányfalu és Dunabogdány, itt leolvasható, hogy a két település egymás ellentétének mondható. Egyikük a remek jelenkori értékek mellett szinte csak pozícióőrzést produkált 2001 óta, a másik viszont nagy fejlődésbeli utat járt be ahhoz, hogy ebbe a köztes kategóriába kerülhessen. A 4-es, centrumcsoport már egy egyértelműen kimagasló társaság, itt olyan elemeket találunk, akik amellet, hogy magas értékekkel rendelkeznek, ezt több helyen nagyobb fejlődési útvonallal érték el. És végül közülük magaslik ki az általunk csak „superior”-nak megnevezett típus, az 5. Ide mindössze egy település, Szentendre volt képes bekerülni, mely egyértelműen, a vizsgálat mindkét síkján kiemelkedő adatokat produkált.

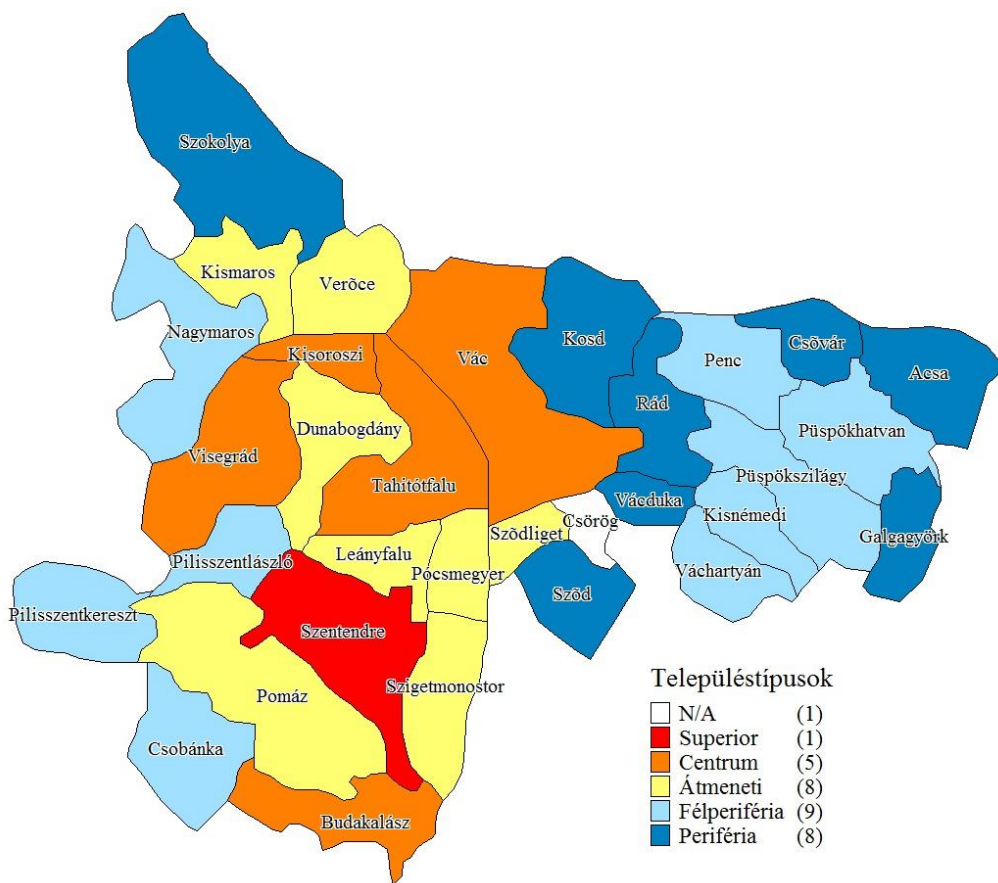
13. ábra: A Területi Benchmarking 4. lépése (A klasszifikáció és klaszterbe sorolás)

	Területi átlagtól való eltérés	Fejlődési volumen 2001- es báziséven	Összesítve	Osztályozás alapján	Klaszterszám
Budakalász	6	8	14	1,08	4
Csobánka	1	4	5	0,38	2
Dunabogdány	0	11	11	0,85	3
Kisoroszi	3	12	15	1,15	4
Leányfalu	11	1	12	0,92	3
Pilisszentkereszt	-2	5	3	0,23	2
Pilisszentlászló	1	5	6	0,46	2
Pócsmegyer	7	5	12	0,92	3
Pomáz	2	5	7	0,54	3
Szentendre	11	9	20	1,54	5
Szigetmonostor	7	3	10	0,77	3
Tahitófalu	8	5	13	1,00	4
Visegrád	5	9	14	1,08	4
Acsa	-10	9	-1	-0,08	1
Csővár	-7	5	-2	-0,15	1
Galgagyörk	-9	6	-3	-0,23	1
Kismaros	0	7	7	0,54	3
Kisnémedi	-5	7	2	0,15	2
Kosd	-8	6	-2	-0,15	1
Nagymaros	-4	3	-1	-0,08	2
Penc	-9	10	1	0,08	2
Püspökhátvan	-8	8	0	0,00	2
Püspökszilágy	-7	10	3	0,23	2
Rád	-9	4	-5	-0,38	1
Szokolya	-10	9	-1	-0,08	1
Szód	-5	3	-2	-0,15	1
Szódliget	4	6	10	0,77	3
Vác	6	9	15	1,15	4
Vácduka	-6	5	-1	-0,08	1
Váchartyán	-7	6	-1	-0,08	2
Verőce	3	5	8	0,62	3

Forrás: Saját szerkesztés, 2014

A területi benchmarking analízis eredményeinek kartográfiai illusztrációja az 14. ábrán figyelhető meg. A térképről első látásra leolvasható, hogy a Szentendrei kistérség települései sokkal jobb értékeket vesznek fel a szomszédjához képest. Ez köszönhető egyértelműen a főváros, Budapest közelségének és az onnan induló 11-es főútnak, melynek vonala tisztán kirajzolódik a képen is. A Váci kistérségből mindössze a kistérségi központ, Váci volt képes tartani az iramot ezzel a fejlettségi szinttel és a Duna kanyarulatának mentén Kismaros, Verőce és Sződliget kapaszkodott fel az „Átmeneti” rangba. Északon Szokolya és a Váctól keletre eső területek mind azt jelzik számunkra, hogy az ebből a fejlődési ívből már kicsit is kieső térségek könnyen kerülhetnek nagy hátrányba társaikhoz képest.

14. ábra: A Területi Benchmarking analízis eredménye

Forrás: Saját szerkesztés, TEIR adatok alapján, 2014

Elemzésünknek célja pontosan az volt, amit a térkép is megmutatott számunkra, mégpedig, hogy kijelöljük ennek a régióknak a fejlődési magját, azon résztvevőket, akik az általunk javasolt Dunakanyar Natúrpark koncepció megvalósításában fontos szerepet vállalhatnak és elláthatják a legfőbb koordinációs és szervezési feladatokat.

3.3. Következtetések és javaslatok

Az általunk alkalmazott kettős módszertan segítségével rávilágítottunk a mintaterületünk 32 településének fejlettségbeli különbségeire és az e mögött húzódó társadalmi tényezőkre. A kérdőíves felmérésünk alapján láthattuk, hogy a helyi gazdaságfejlesztési szereplők – önkormányzat, civil szervezetek, vállalkozók és a lakosság – közötti együttműködés alacsony színvonala akadályt jelent a komplex fejlesztési kezdeményezések megvalósításához. Mivel nem tapasztalható egyetértés a fejlődés irányát illetően, a települések közötti összehangolt fejlesztések kevésbé valósulhatnak meg. E jelenség leginkább a Duna vonalától, illetve a Budakalász-Vác-Szentendre tengelytől távolodva található perifériális területek esetén fejt ki negatív hatást. Érdeemes megemlítenünk, hogy a vizsgálatunk mintaterülete hazánk egyik legfejlettebb, Budapest agglomerációs térségébe tartozik. Ennek köszönhetően a benchmarking elemzés kimutatásai alapján is megfigyelhető, hogy a centrumhoz képest elmaradottnak értékelt települések is jelentős fejlődésen mentek keresztül, még ha ez nem is tette lehetővé felzárkóztatásukat. Annyi viszont elmondható, hogy a területi differenciálódás mértéke nem volt akkora, mint azt más régiókban tapasztalhattuk a rendszerváltozást követő időkben.

Elemzésünk rámutatott a Dunakanyar két kistérségének erősségeire és negatív tendenciáira. Javaslatunk szerint a fenntartható turizmust előtérbe helyező, a helyi szereplők összefogásán alapuló Dunakanyar Natúrpark szervezeti keretén belül javítaná a térségi párbeszédet, információáramlást. Megvalósítása lehetővé tenné a helyi erőforrásokon alapuló fejlesztések elterjedését, illetve a perifériális településeket olyan fejlődési pályára állítaná, mely a területi különbségek mérséklődését eredményezné.

Összegzés

A Dunakanyar térsége hazánk legfejlettebb területei közé sorolható. Budapest közelsége, kivételes természeti értékei és turisztikai potenciálja kiváló lehetőséget jelent a térség fejlesztésére. Saját kutatásunk eredményeit a Dunakanyar Térségfejlesztési Tanács által végzett feltáró kutatások is alátámasztották, mégpedig hogy a terület fejlődésének legfőbb akadályát az önkormányzati, lakossági, gazdasági és civil szférája közötti együttműködés képezi. Az együttműködést javítani szándékozó térségi kezdeményezések között szerepel az általunk javasolt Dunakanyar Natúrpark koncepció.

Tanulmányunkban többváltozós statisztikai módszerek segítségével tártuk fel a Dunakanyarban található Szentendrei és Váci kistérség 32 településének fejlettségbeli különbségeit. Fontos kiemelni, hogy a szentendrei települések általános fejlettsége jobb képet mutat, mint a vácié. A bemutatott statikus és dinamikus elemzés eredményei egybehangzóan határolják le a Dunakanyar Natúrpark lehetséges központját, a Budakalász-Vác-Visegrád háromszöget. E városok fejlettségük okán képesek a kezdeményezés elindítására és irányítására. Az őket körülvevő, fejlettebb területek turisztikai potenciáljukat kihasználva és fejlesztve tudnak részt venni a natúrpark működésében. A kezdeményezés miatt növekvő turisztikai bevételeik és diverzifikáltabbá váló kínálatuk nyomán javulhatnak a két kistérség mutatói. A Váci kistérség keleti része, illetve a térség nyugati tengelye képezik a lemaradó településeket, melyek a legfőbb perifériák. E területek helyzetén is javíthatna a natúrpark. A környező települések kisugárzó hatására, a szerveződés égisze alatt megvalósuló komplex helyi gazdaságfejlesztési program nyomán megfordulhatnának a tapasztalható negatív tendenciák. Mindent összevetve a Dunakanyar Natúrpark pozitívumainak egybeesése a Dunakanyar negatívumaival mindenképpen érdekessé teszi a létrehozásának megfontolását.

Felhasznált irodalom jegyzéke

1. BAJMÓCZY Z. (2011): Bevezetés a helyi gazdaságfejlesztésbe. JATE Press, Szeged
2. BELUSZKY P. – SIKOS T. (1980): Hatásarány-analízis a területi kutatásokban,
Az encsi járás demográfiai vizsgálata. SZIGMA 13: (3) pp 181-201.
3. CAMP, R. C. (1998): Global Cases in Benchmarking: Best Practises from
Organizations Around the World. Amer Society for Quality, 450 p.
4. DAMIANOVA, A – TZVETOVSKA, M. – IVANOV, S. (2005): The Role of Local
Government in Local Economic Development. Bulgaria-Capková, S. (ed.)
Local Government and Economic Development. Open Society Institute,
Budapest. 21-46. o.
5. DTFT (2006): Közel a természethez. MTA RKK KÉTI Térségfejlesztési Kutatások
Osztálya, Budapest 79 p.
6. DTFT (2011): Fejlesztési célok. Dunakanyari és Pilisi Önkormányzatok Többcélú
Kistérségi Társulása, Kistérségi Iroda, Szentendre, 53 p.
7. EUROSPA (2006): Dunakanyar Fenntartható Turizmusfejlesztési Stratégia. EuroSpa
Hungary Kft, 213 p.
8. EUROSPA (2006)b: Marketing stratégia. EuroSpa Hungary Kft, 28 p.
9. GODA P. (2012): Új rendszerelméletű helyzetfeltérési módszer a vidéki területek
fejlesztésében. Doktori disszertáció, Gödöllő, 170 p.
10. HOLOGON (2006): A Dunakanyar természeti és kulturális örökségére alapozott
fenntartható fejlesztési stratégia. Hologon Környezetvédelmi Tanácsadó és
Szolgáltató Bt., Verőce, 67 p.
11. JAHODA, R. – PEKOVA, J. – SELESKOVY, J. (2006): Building Fiscal Capacities in the
Czech Republic. In.: SEVIC, Z. (ed.) Local Government Financial Capacity Building
in Transition Countries: Selected Country Studies, NISPAcee, Bratislava, 43-61 p.
12. KÖZLEKEDÉS KFT (2006): A Dunakanyar térség fenntartható közlekedése –
helyzetfeltérési. Budapest, 28 p.
13. LENGYEL I. (2000): A regionális versenyképességről. *Közgazdasági Szemle*. 12,
962-987 p.
14. LENGYEL I. (2003): Verseny és területi fejlődés, Térségek versenyképessége
Magyarországon. JATEPress kiadó, Szeged. 298 p.
15. LENGYEL I. – RECHNITZER J. (2004): Regionális Gazdaságtan. Dialóg Campus,
Budapest-Pécs, 391 p.

16. LENGYEL I. (2010): Regionális gazdaságfejlesztés. Versenyképesség, klaszterek és alulról szerveződő stratégiák. Akadémiai Kiadó, Budapest
17. MEZEI C. (2006a): A helyi gazdaságfejlesztés fogalmi meghatározása. *Tér és Társadalom*. XX. évf. 4. sz. 85-96 p.
18. MEZEI C (2006b): Helyi gazdaságfejlesztés Közép-Kelet-Európában. *Tér és Társadalom*. XX. évf. 3. sz. 95-108 p.
19. PÉLI L. (2013): Növekedési pólusok főbb regionális gazdaságtani összefüggéseinek vizsgálata Magyarországon. PhD disszertáció, SZIE Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola, Gödöllő, 170 p.
20. PETKEVICIUS, A. – LINARTAS, R. (2005): The Role of Local Government in Local Economic Development. Lithuania.-Capková, S. [ed.] Local Government and Economic Development. Open Society Institute, Budapest, 47-64. p.
21. PORTER, M. E. (1990): The Competitive Advantage of Nations. The Free Press, New York, 875 p.
22. RECHNITZER J. (2006): Magyarország szerepvállalási lehetőségei a Kelet-, Közép- és Délkelet-Európai területfejlesztési együttműködésekben. *Országtanulmányok*. Az MTA RKK NYUTI közleményei. 173 B. kézirat MTA RKK NYUTI, Győr.
23. SAJTOS L. – MITEV A. (2007): SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv. Alinea Kiadó, Budapest, 402 p.
24. SOMLYÓDYNÉ PFEIL E. (2004): A gazdaságfejlesztés megjelenési formái a területfejlesztési régiók szintjén. In: Pálné Kovács I. [szerk.]: Versenyképesség és igazgatás. MTA RKK, Pécs, 141-160 p.
25. STÖHR, W. B. (2001): Subsidiarity: A Key Concept for Regional Development Policy. In: Söthr W. B. et. al. [ed.]: New Regional Development Paradigms. Volumes 3: Decentralization, Governance and the New Planning for Local-Level Development. Greenwood Press, London, 35-51 p.
26. SWINBURN, G. (2006): Local Economic Development. Quick Reference. The World Bank, Washington DC.
27. SYRETT, S. (1995): Local Development: Restructuring, Locality and Economic Initiative in Portugal. Ashgate Publishing Company, Arebury.
28. VM (2014): A magyarországi natúrparkok szakmai koncepciója. Szakmai és szervezeti-működési keretek meghatározás. Vidékfejlesztési Minisztérium Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály, Budapest, 35 p.

29. WONG, C. (1996): What is local development? A conceptional overview. Occasional Paper. No. 49. Department of Planning and Landscape, University of Manchester.
30. YOUNG, C. – KACZMAREK, S (2000): Local government, local economic development and quality of life in Poland. *Geo Journal*. 2-3 sz. 225-234. p.

Internetes forrás:

1. Dunakanyar Többcélú Önkormányzati Kistérségi Társulás (2008): A Váci kistérség bemutatása.
<http://www.vacikisterseg.hu/index.php?page=m1&flag=1>
Letöltés utolsó időpontja: 2014. október.07.

Mellékletek

1. Melléklet: Kérdőív a Dunakanyar térség településeinek megvalósuló helyi gazdaságfejlesztéséről és együttműködéséről.
Elérhető: https://docs.google.com/forms/d/1rDL4qTJNQPVI5mfNBMja2RuWJz7-buBy2jjZbqeXieQ/viewform?c=0&w=1&usp=mail_form_link
Letöltés utolsó időpontja: 2014. október 10.

2. Melléklet: A Területi Benchmarking analízis 1. lépése (A területi átlagok meghatározása)

	Egy főre jutó helyi adók (1000Ft) 2011	Egy főre jutó regisztrált jogi személyiségű vállalkozások száma 2011 (db)	Egy főre jutó kiskereskedelmi üzletek száma 2011 (db)	Vendéglátóhelyek száma 2011 (db)	Öregedési index 2011 (%)	Vándorlási különbözet 2011 (fő)	Legalább érettségizett, 18 éves és idősebb, a megfelelő korúak százalékában 2011 (%)	Egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel rendelkező, 25 éves és idősebb népesség, a megfelelő korúak százalékában 2011 (%)	A szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya 2011 (%)	Egy főre jutó gázfogyasztók száma 2011 (db)	Egy főre jutó villamosenergia-fogyasztók száma 2011 (db)	Egy főre jutó személygépjárművek száma 2011 (db)	Közütemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya 2011 (%)
Budakalász	52,35	0,0596	0,0126	0,0042	108,33%	89	65,60%	32,20%	82,65%	0,3179	0,5475	0,4016	100,00%
Csobánka	29,88	0,0555	0,0029	0,0020	72,03%	-25	54,10%	31,50%	82,77%	0,2953	0,5786	0,3479	100,00%
Dunabogdány	21,23	0,0285	0,0126	0,0076	123,44%	47	49,20%	17,50%	71,49%	0,3099	0,7527	0,3646	100,00%
Kisoroszi	33,90	0,0636	0,0073	0,0073	130,99%	0	50,90%	19,90%	76,30%	0,3285	0,8790	0,3910	92,72%
Leányfalu	46,98	0,0849	0,0108	0,0060	122,34%	86	70,60%	35,70%	81,45%	0,4101	1,0129	0,4167	100,00%
Pilisszentkereszt	17,37	0,0413	0,0054	0,0085	66,06%	-36	49,90%	19,10%	79,17%	0,2552	0,6274	0,3646	100,00%
Pilisszentlászló	15,40	0,0513	0,0018	0,0045	49,24%	0	48,20%	26,10%	82,38%	n.a.	0,7039	0,3834	100,00%
Pócsmegyer	35,69	0,0550	0,0033	0,0071	94,39%	77	56,40%	21,40%	76,25%	0,3667	1,4343	0,4651	85,49%
Pomáz	24,47	0,0507	0,0096	0,0032	80,66%	20	60,30%	28,30%	80,03%	0,3090	0,4532	0,3753	96,06%
Szentendre	43,91	0,0834	0,0304	0,0103	84,71%	108	71,70%	38,90%	84,02%	0,3257	0,5403	0,4345	100,00%
Szigetmonostor	46,91	0,0557	0,0088	0,0092	82,86%	28	54,70%	21,80%	76,76%	0,4274	1,3016	0,4371	89,82%
Tahitótfalu	22,09	0,0541	0,0108	0,0051	96,15%	64	56,50%	22,30%	78,49%	0,3250	0,7443	0,4355	100,00%
Visegrád	123,80	0,0613	0,0183	0,0171	155,21%	22	55,90%	26,60%	76,90%	0,2876	0,7071	0,3695	100,00%
Acsa	5,04	0,0213	0,0076	0,0034	100,89%	-14	31,60%	8%	53,44%	0,1926	0,4477	0,2476	99,37%
Csővár	2,43	0,0876	0,0016	0,0032	133,33%	-2	32,40%	9,30%	53,22%	0,2818	0,6274	0,5924	100,00%
Galgagyörk	9,21	0,0217	0,0104	0,0019	89,94%	-15	33,10%	8,10%	49,59%	0,1789	0,4360	0,2561	89,34%
Kismaros	33,08	0,0391	0,0075	0,0075	106,43%	85	64,80%	24,20%	77,40%	0,2674	0,5904	0,3816	88,65%
Kisnémedi	12,40	0,0295	0,0015	0,0015	109,26%	4	40,60%	9,20%	67,08%	0,3667	0,8174	0,3638	100,00%
Kosd	7,06	0,0286	0,0046	0,0017	101,85%	76	44%	13,30%	65,97%	0,2658	0,5070	0,3549	95,57%
Nagymaros	26,29	0,0331	0,0079	0,0049	116,36%	27	60,10%	23,40%	71,29%	0,2980	0,8427	0,3185	90,12%
Penc	7,52	0,0244	0,0054	0,0027	75,53%	30	38,50%	10,50%	53,81%	0,2316	0,5667	0,2972	100,00%
Püspökatvan	9,40	0,0276	0,0074	0,0074	93,88%	-7	41,10%	11,50%	59,29%	0,2525	0,4774	0,2714	95,08%
Püspökszilágy	12,38	0,0281	0,0067	0,0054	124,79%	0	40,20%	10,60%	54,58%	0,3588	0,5622	0,3815	100,00%
Rád	7,29	0,0336	0,0021	0,0027	74,77%	32	46,80%	13,90%	64,92%	0,2749	0,3953	0,2962	96,98%
Szokolya	16,20	0,0403	0,0058	0,0075	109,58%	37	43,30%	12,70%	64,57%	0,2344	0,5709	0,3301	93,03%
Sződ	8,95	0,0359	0,0060	0,0023	67,16%	20	49,30%	15,80%	68,33%	0,3596	0,5152	0,3596	91,97%
Sződliget	11,79	0,0500	0,0109	0,0056	128,57%	44	61,60%	22,90%	75,41%	0,3419	0,5084	0,3792	95,61%
Vác	65,95	0,0454	0,0208	0,0057	111,90%	365	59%	23,10%	71,13%	0,3796	0,5084	0,3643	98,51%
Vácduka	7,24	0,0342	0,0015	0,0015	62,75%	-6	53,10%	19,70%	64,83%	0,3093	0,3305	0,3131	100,00%
Váchartyán	16,65	0,0305	0,0104	0,0046	96,34%	-23	43,60%	12,60%	66,44%	0,3030	0,5037	0,3479	99,54%
Verőce	18,70	0,0315	0,0098	0,0067	96,96%	74	59,70%	26,80%	75,28%	0,2853	1,4690	0,3594	84,77%
Átlagok:	25,53	0,0447	0,0085	0,0054	98,93%	38,94	51,19%	19,90%	70,49%	0,3047	0,6761	0,3678	96,21%

Forrás: TEIR, 2014

3. Melléklet: A Területi Benchmarking analízis 2. lépése (A fejlődési volumenének a meghatározása 2001-es báziséven)

	Egy főre jutó helyi adók változása	Egy főre jutó regisztrált jogi személyiségű vállalkozások számának változása	Egy főre jutó kiskereskedelmi üzletek számának változása	Vendéglátóhelyek számának változása	Öregedési index változása	Vándorlási különbözet változása	Legalább érettségizett, 18 éves és idősebb, a megfelelő korúak százalékában mutató változása	Egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel rendelkező, 25 éves és idősebb népesség, a megfelelő korúak százalékában mutató változása	A szolgáltatásban foglalkoztatottak arányának változása	Egy főre jutó gázfogyasztók számának változása	Egy főre jutó villamosenergia-fogyasztók számának változása	Egy főre jutó személygépjárművek számának változása	Közütemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások arányának változása
Budakalász	186%	222%	111%	101,21%	29,45%	-84	14,50%	11,10%	7,16%	110%	107%	122%	8,84%
Csobánka	258%	259%	63%	91,47%	26,30%	-56	10%	8,10%	12,57%	118%	98%	138%	9,79%
Dunabogdány	197%	251%	114%	184,68%	31,26%	35	16,10%	7,70%	14,65%	133%	100%	146%	2,90%
Kisoroszi	405%	135%	108%	67,70%	4,90%	-12	19,50%	8,90%	17,19%	134%	80%	147%	14,49%
Leányfalu	161%	169%	80%	49,00%	8,51%	-54	11,10%	10,10%	-6,41%	117%	76%	113%	22,01%
Pilisszentkereszt	150%	350%	76%	90,27%	11,35%	-87	14,50%	8%	16,59%	129%	101%	143%	0,84%
Pilisszentlászló	402%	137%	29%	86,77%	-13,46%	-10	21,50%	14,70%	33,51%	n.a.	96%	145%	5,25%
Pócsmegyer	123%	212%	51%	154,66%	-0,40%	12	14,20%	6,20%	13,43%	76%	59%	145%	-0,08%
Pomáz	176%	217%	93%	94,54%	7,65%	-350	16,20%	11%	10,96%	115%	240%	118%	8,92%
Szentendre	198%	196%	118%	129,23%	17,77%	-258	12,70%	10,90%	4,18%	117%	124%	116%	8,28%
Szigetmonostor	102%	207%	86%	71,86%	-1,56%	-78	18,50%	9,80%	11,07%	103%	70%	135%	8,96%
Tahitótfalu	255%	265%	82%	108,94%	29,52%	-57	13,60%	9%	12,90%	124%	90%	134%	4,42%
Visegrád	284%	186%	105%	66,49%	-6,18%	-1	11,20%	10,10%	8,54%	136%	144%	133%	7,30%
Acsa	239%	245%	113%	128,44%	25,07%	-38	10,60%	3,70%	12,23%	163%	106%	130%	5,08%
Csővár	88%	2006%	22%	109,39%	35,26%	-14	11,40%	4,40%	14,89%	146%	117%	281%	6,67%
Galgagyörk	210%	176%	109%	66,23%	25,46%	-26	9,80%	4,20%	9,12%	144%	102%	126%	19,90%
Kismaros	246%	220%	80%	135,20%	6,43%	54	12,50%	8,10%	9,46%	109%	103%	138%	4,00%
Kisnémedi	202%	194%	32%	48,53%	-20,03%	-10	17,30%	5,30%	23,66%	108%	119%	133%	5,50%
Kosd	533%	337%	79%	92,83%	21,30%	32	15,80%	7,20%	25,94%	127%	101%	138%	10,84%
Nagymaros	184%	220%	59%	82,97%	15,14%	-19	13,40%	9,30%	20,78%	125%	112%	136%	-9,14%
Penc	372%	566%	58%	125,75%	-7,59%	34	18,70%	7,30%	18,22%	137%	104%	157%	6,73%
Püspökatvan	644%	199%	78%	167,83%	16,03%	-2	9,80%	4%	19,45%	130%	120%	122%	17,67%
Püspökszilágy	832%	339%	97%	193,57%	-19,21%	-3	13,10%	5,10%	13,79%	106%	101%	137%	7,45%
Rád	176%	601%	38%	85,83%	1,48%	-21	16%	9,30%	26,45%	124%	89%	127%	5,48%
Szokolya	136%	224%	62%	161,47%	16,60%	36	12,40%	6,10%	22,75%	139%	106%	143%	12,85%
Szód	204%	444%	78%	54,78%	7,91%	-114	21,30%	10,20%	29,95%	121%	87%	137%	5,86%
Szöldliget	155%	260%	78%	111,92%	62,17%	-47	11,80%	7,90%	24,05%	116%	105%	135%	11,03%
Vác	162%	233%	95%	100,14%	32,17%	563	9,70%	7,40%	22,98%	116%	131%	122%	-1,13%
Vácduka	173%	422%	38%	50,00%	-3,77%	-17	22,70%	10,40%	15,16%	122%	73%	144%	4,08%
Váchartyán	230%	224%	92%	129,42%	22,00%	-81	12,40%	6,10%	27,25%	120%	102%	134%	1,58%
Verőce	106%	178%	75%	125,25%	-15,48%	-24	15,40%	14,10%	27,13%	122%	80%	145%	-8,57%

Forrás: Saját számolás a TEIR adatai alapján, 2014

4. Melléklet: A Területi Benchmarking 3. lépése I. (A benchmarking értékek kiosztása a területi átlagok alapján)

	Egy főre jutó helyi adók 2011	Egy főre jutó regisztrált jogi személyiségű vállalkozások száma 2011	Egy főre jutó kiskereskedelmi üzletek száma 2011	Vendéglátóhelyek száma 2011	Öregedési index 2011	Vándorlási különbözet 2011	Legalább érettségizett, 18 éves és idősebb, a megfelelő korúak százalékában 2011	Egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel rendelkező, 25 éves és idősebb népesség, a megfelelő korúak százalékában 2011	A szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya 2011	Egy főre jutó gázfogyasztók száma 2011	Egy főre jutó villamosenergia fogyasztók száma 2011	Egy főre jutó személygépjárművek száma 2011	Közütemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya 2011
Budakalász	+	+	+	-	-	+	+	+	+	0	-	+	+
Csobánka	+	+	-	-	+	-	0	+	+	0	-	-	+
Dunabogdány	-	-	+	+	-	+	-	-	0	0	+	0	+
Kisoroszi	+	+	-	+	-	-	-	0	+	+	+	+	0
Leányfalu	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+
Pilisszentkereszt	-	-	-	+	+	-	0	0	+	-	-	0	+
Pilisszentlászó	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	0	0	+
Pócsmegyer	+	+	-	+	0	+	+	0	+	+	+	+	-
Pomáz	0	+	+	-	+	-	+	+	+	0	-	0	-
Szentendre	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+
Szigetmonostor	+	+	0	+	+	-	+	0	+	+	+	+	-
Tahitófalu	-	+	+	-	0	+	+	+	+	+	+	+	+
Visegrád	+	+	+	+	-	-	+	+	+	-	0	0	+
Acsa	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	+
Csővár	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+
Galgagyörk	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Kismaros	+	-	-	+	-	+	+	+	+	-	-	0	-
Kisnémedi	-	-	-	-	-	-	-	-	0	+	+	0	+
Kosd	-	-	-	-	0	+	-	-	-	-	-	0	0
Nagymaros	0	-	-	-	-	-	+	+	0	0	+	-	-
Penc	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+
Püspökatvan	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	0
Püspökszilágy	-	-	-	0	-	-	-	-	-	+	-	0	+
Rád	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+
Szokolya	-	-	-	+	-	0	-	-	-	-	-	-	-
Sződ	-	-	-	-	+	-	0	-	0	+	-	0	0
Szódliget	-	+	+	0	-	+	+	+	+	+	-	0	0
Vác	+	0	+	+	-	+	+	+	0	+	-	0	+
Vácduka	-	-	-	-	+	-	0	0	-	0	-	-	+
Váchartyán	-	-	+	-	0	-	-	-	-	0	-	-	+
Verőce	-	-	+	+	0	+	+	+	+	-	+	0	-

Forrás: Saját szerkesztés, 2014

5. Melléklet: A Területi Benchmarking 3. lépése II. (A benchmarking értékek kiosztása a fejlődési volumen alapján)

	Egy főre jutó helyi adók	Egy főre jutó regisztrált jogi személyiségű vállalkozások száma	Egy főre jutó kiskereskedelmi üzletek száma	Vendéglátóhelyek száma	Öregedési index	Vándorlási különbség	Legalább érettségizett, 18 éves és idősebb, a megfelelő korúak százalékában	Egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel rendelkező, 25 éves és idősebb népesség, a megfelelő korúak százalékában	A szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya	Egy főre jutó gázfogyasztók száma	Egy főre jutó villamosenergia fogyasztók száma	Egy főre jutó személygépjárművek száma	Közütemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya
Budakalász	+	+	+	0	-	-	+	+	+	+	+	+	+
Csobánka	+	+	-	-	-	-	+	+	+	+	0	+	+
Dunabogdány	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+
Kisoroszi	+	+	+	-	0	-	+	+	+	+	-	+	+
Leányfalu	+	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	+	+
Pilisszentkereszt	+	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+
Pilisszentlászló	+	+	-	-	+	-	+	+	+	n.a.	0	+	+
Pócsmegyer	+	+	-	+	0	+	+	+	+	-	-	+	0
Pomáz	+	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+
Szentendre	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+
Szigetmonostor	+	+	-	-	0	-	+	+	+	0	-	+	+
Tahitófalu	+	+	-	+	-	-	+	+	+	+	-	+	+
Visegrád	+	+	+	-	0	0	+	+	+	+	+	+	+
Acsa	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+
Csővár	-	+	-	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+
Galgagyörk	+	+	+	-	-	-	+	+	+	+	0	+	+
Kismaros	+	+	-	+	-	+	+	+	+	+	0	+	0
Kisnémedi	+	+	-	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+
Kosd	+	+	-	-	-	+	+	+	+	+	0	+	+
Nagymaros	+	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	-
Penc	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	0	+	+
Püspökhatvan	+	+	-	+	-	0	+	+	+	+	+	+	+
Püspökszilágy	+	+	0	+	+	0	+	+	+	+	0	+	+
Rád	+	+	-	-	0	-	+	+	+	+	-	+	+
Szokolya	+	+	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+
Sződ	+	+	-	-	-	-	+	+	+	+	-	+	+
Sződliget	+	+	-	+	-	-	+	+	+	+	0	+	+
Vác	+	+	0	0	-	+	+	+	+	+	+	+	0
Vácduka	+	+	-	-	+	-	+	+	+	+	-	+	+
Váchartyán	+	+	-	+	-	-	+	+	+	+	0	+	+
Verőce	+	+	-	+	+	-	+	+	+	+	-	+	-

Forrás: Saját szerkesztés, 2014